

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Szczecin, dnia 12 grudnia 2014 r.

Poz. 4983

UCHWAŁA NR XLVI/301/2014 RADY GMINY WARNICE

z dnia 7 listopada 2014 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Warnice na lata 2014-2018

Na podstawie art. 87 ust 3, Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568, ze zm. z 2004 r. Nr 96, poz. 959 i Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362 i Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192, poz. 1394, z 2009 r. Nr 31, poz. 206. i Nr 97, poz. 804, z 2010 r. Nr 75, poz. 474 i Nr 130, poz. 871), po uzyskaniu pozytywnej opinii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; Rada Gminy Warnice uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Warnice na lata 2014-2018, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Marek Brodowski

Załącznik do uchwały Nr XLVI/301/2014
Rady Gminy Warnice
z dnia 7 listopada 2014 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Warnice na lata 2014-2018

**Gotyk Sp. z o.o.
Szczecin, grudzień 2013 r.**

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) obowiązek wykonania gminnego programu opieki nad zabytkami spoczywa na burmistrzu gminy (prezydencie miasta, wójcie).

Art. 87 ust. 2 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa cele gminnego programu opieki nad zabytkami, którymi są w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami, zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest sporządzany na okres 4 lat i uchwalany przez radę gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu burmistrz sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

3. Uwarunkowania formalno-prawne w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawowym aktem prawnym gwarantującym ochronę dziedzictwa kulturowego na terenie Polski jest **Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (Dz.U. 1997, Nr 78 poz. 483). Zgodnie z art. 5 „Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Ponadto w art. 6 określono zobowiązanie do upowszechniania i zapewnienia równego dostępu do dóbr oraz podkreślono ich znaczenie jako źródła tożsamości, trwania i rozwoju narodu polskiego. W art. 73 wyartykułowano dodatkowo zasadę wolności korzystania z dóbr kultury.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów, o czym stanowi:

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.)

Zgodnie z art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym zadaniem własnym gminy jest „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest:

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Ustawa określa m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami, zasady tworzenia programów ochrony zabytków oraz zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, oraz organizację organów ochrony zabytków (w szczególności art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 71, 89).

Zgodnie z art. 4 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in.:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ustawa odróżnia ochronę zabytków od opieki nad zabytkami. Ochrona zabytków obejmuje czynności o charakterze władczym, realizowane przez organy administracji publicznej w oparciu o obowiązujące akty prawne oraz przypisane im ustawowo kompetencje (np. wydawanie decyzji administracyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, zapobieganie zagrożeniom, kontrolę stanu ich zachowania a także uwzględnienie ochrony w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Natomiast, zgodnie z art. 5 ustawy, opieka nad zabytkami to działania podejmowane przez właściciela lub posiadacza zabytku, polegające w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z art. 71. ust. 2. ustawy, w przypadku gdy tytuł prawny do zabytku posiada jednostka samorządu terytorialnego, sprawowanie opieki nad zabytkami, określonej w art. 5 ustawy, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zadania dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami zostały uwzględnione również w innych obowiązujących aktach prawnych:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. poz. 647),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 243 poz. 1623 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 102 poz. 651 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2012, poz. 406 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 987 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jednolity Dz. U. 2012, poz. 642 z późn. zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategiczne cele polityki państwa i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji zostaną sformułowane przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zgodnie z art. 84 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Do chwili powstania niniejszego gminnego programu opieki nad zabytkami, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami nie został formalnie przyjęty. We wrześniu 2013 r. do konsultacji środowisk związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego został przedłożony projekt krajowego programu.

Natomiast 10 maja 2004 r. zatwierdzone zostały przez Ministra Kultury:

- **Tezy do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Według tezy Krajowy Program powinien uwzględniać m.in.:

- ocenę stanu zachowania poszczególnych grup zabytków,
- funkcjonowanie służb konserwatorskich,
- określenie celów i kierunków działań tworzących systemową ochronę i opiekę nad zabytkami (powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa),
- ocenę i wytyczne do systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami,
- określenie celów i kierunków edukacji na temat zabytków.

W odniesieniu do kierunków działań na szczeblu lokalnym zwrócono uwagę na konieczność kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz zwiększanie świadomości samorządów m.in. poprzez promocję i edukację w zakresie dziedzictwa kulturowego, współpracę z właścicielami zabytków oraz tworzenie systemu jego

właściwej ochrony na szczeblu regionalnym. W tym zakresie Gminny program opieki nad zabytkami gminy Warnice wpisuje się w założenia sformułowanych tez.

Wśród innych dokumentów o charakterze strategicznym na szczególną uwagę zasługuje:

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013** (Warszawa 2004)
- **Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020** (Warszawa 2005)

Oba dokumenty zawierają strategiczne cele polityki państwa i uwarunkowania formalno-prawne w sferze ochrony zabytków dla całego obszaru Polski z określeniem spójnych działań realizowanych w regionach.

Ochrona dziedzictwa kulturowego w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków, została wyodrębniona jako jeden z pięciu obszarów strategicznych w okresie programowania 2004–2020.

W dokumencie p.n. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 poza przesunięciem daty kierunkowej, wprowadzono programy operacyjne jako system realizacyjny Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, powiązane z finansowaniem działalności kulturalnej z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Jeden z celów częściowych wyznaczonych w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury 2004-2020 to: Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków. Do realizacji celów częściowych wyznaczono pięć Narodowych Programów Kultury, w tym:

- **Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” na lata 2004-2013**

Dla realizacji Narodowych Programów Kultury wyznaczono 11 programów operacyjnych. Programy ogłaszane są przez Ministra Kultury wraz z alokacją finansową na dany rok budżetowy. Priorytetem programu jest: Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych. Podstawowym celem programu jest kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji oraz zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych i kradzieżą.

Cele Narodowego Programu znajdują odzwierciedlenie w działaniach wyznaczonych w Gminnym programie opieki nad zabytkami gminy Warnice, w szczególności w zakresie edukacji na rzecz dziedzictwa, dążenia do poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz stworzenia warunków do wykorzystania ich atrakcyjności w turystyce oraz działaniach inwestycyjnych.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami na poziomie województwa i powiatu

- **Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020** (przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XXVI/ 303/05 z dnia 19 grudnia 2005 r., aktualizacja – 22.06.2010 r.)

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Warnice jest zgodny z wyznaczonymi w SRWZ celami strategicznymi. Wśród wyznaczonych celów strategicznych SRWZ problematyka ochrony zabytków i opieki nad zabytkami została wskazana w czterech celach, tj. w zakresie rozwoju i promocji produktów turystycznych, rewitalizacji obszarów zdegradowanych, wzmacniania tożsamości społeczności lokalnej oraz wspierania działań aktywizujących rynek pracy.

Wśród najważniejszych programów strategicznych, służących realizacji założeń Strategii, uwzględniających zagadnienia z zakresu promocji i opieki nad dziedzictwem kulturowym są programy strategiczne:

- „Marketing terytorialny”, cel strategiczny 1: Zbudowanie marki regionu, priorytety: 1.2 Budowa i wzmacnianie tożsamości regionalnej i świadomości marki wśród mieszkańców oraz 1.3 Budowanie i wzmacnianie marki regionu w obszarze turystyki.

Planowane działania m.in.: 1.2.2. Edukacja zorientowana na pogłębianie wiedzy o historii regionu oraz wzmacnianie więzi z regionem oraz 1.3.1 Promocja produktów turystycznych w mediach krajowych i zagranicznych.

- „Przemysły kreatywne i Przemysły Czasu Wolnego” cel strategiczny 1 Rozwój przemysłów czasu wolnego w oparciu o zasoby regionu, priorytet 1.1. Wzmocnienie tożsamości regionalnej i zapewnienie ciągłości rozwoju kultury na Pomorzu Zachodnim, priorytet 1.2. Rewitalizacja i ochrona dziedzictwa Gryfitów na Pomorzu Zachodnim.

Wśród działań zaplanowanych w obszarze promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego wyróżniają się :

1.1.3. Kraina w kratkę - tworzenie i rozwój szlaków turystyki kulturowej w oparciu o elementy dziedzictwa kulturowego, w szczególności architekturę ryglową.

1.2.1. Znaki dawnej przeszłości. Rewitalizacja historycznych miast o średniowiecznym układzie urbanistycznym i systemie średniowiecznych obwarowań miejskich.

- „Współpraca terytorialna” Cel strategiczny 1 Budowa pozycji województwa wśród regionów Unii Europejskiej, priorytet 1.2 Rozwój polsko - niemieckiej współpracy trans granicznej; Cel strategiczny 4 Wzmocnienie wewnętrznego potencjału rozwojowego miast, priorytet 4.1 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, priorytet 4.3 Poprawa jakości przestrzeni publicznych.

W ramach tego przewidziano m.in. działania:

4.1.2 Realizacja zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych,

4.3.1 Waloryzacja i wspieranie dostępności, funkcjonalności, komfortu i wartości społecznej przestrzeni publicznych.

Z punktu widzenia dostępności do środków UE i ich ewentualnego wykorzystania na terenie gminy Warnice istotna jest spójność Gminnego programu opieki nad zabytkami z celami i priorytetami wyznaczonymi przez:

- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013** uchwalony 31.10.2007 r. z późn. zmianami.

Diagnoza w zakresie kultury i środowiska kulturowego województwa zachodniopomorskiego wskazuje na jego duży potencjał, odrębność kulturową regionu, unikalne wartości dla promocji turystyki. Główną osią priorytetową dla zagadnień opieki nad zabytkami jest oś 5 – *Turystyka, kultura i rewitalizacja*. Celem głównym jest podniesienie atrakcyjności województwa poprzez rozwój turystyki a także rewitalizacja obiektów zabytkowych, renowacja i zabezpieczenie ruchomych zabytków kultury materialnej, rewitalizacja obszarów zaniedbanych i zdegradowanych.

W przygotowanym we wrześniu 2013 r. projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020 (planowane wejście w życie z początkiem 2014 r.), wyznaczono 12 osi priorytetowych, do których przypisano cele tematyczne oraz priorytety inwestycyjne.

W ramach 5 osi priorytetowej: Rozwój naturalnego środowiska człowieka, cel tematyczny 6: Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów, priorytet inwestycyjny 6.3.: ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, wyznaczono cel szczegółowy 5 - Wsparcie dziedzictwa kulturowego dla przyciągnięcia turystów do regionu.

W ramach priorytetu planowane są działania z zakresu prac konserwatorskich, restauratorskich oraz promocyjnych, które mają na celu zwiększenie atrakcyjności województwa poprzez udostępnienie obiektów zabytkowych dla mieszkańców województwa oraz turystów.

Na uwagę zasługują również działania, które umożliwią dostęp w postaci cyfrowej m.in. do informacji o dziedzictwie kulturowym w ramach osi priorytetowej 2: Rozwój społeczeństwa informacyjnego, cel tematyczny 2: Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych, priorytet inwestycyjny - 2.3. - wzmacnianie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia.

Również w tym zakresie Gminny program opieki nad zabytkami gminy Warnice wpisuje się w nowe osie priorytetowe, wyznaczone przez projekt RPO WZ na lata 2014-2020.

- **Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku** (uchwalona uchwałą Nr XXX/346/06 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 czerwca 2006 r., aktualizacja – grudzień 2008 r., sierpień 2010 r.)

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Warnice jest zgodny z wizją strategiczną Regionu oraz priorytetami określonymi w Strategii Rozwoju Turystyki.

W Strategii przyjęto, że dziedzictwo kulturowe jest jednym z głównych źródeł rozwoju turystyki. Trzy z pięciu wyznaczonych obszarów priorytetowych podkreśla rolę walorów dziedzictwa kulturowego regionu i możliwości jego wykorzystania dla celów turystycznych czy edukacyjnych:

priorytet 1 - „Rozwój Markowych Produktów Turystycznych Pomorza Zachodniego”, cel operacyjny I.2 – Budowa i rozwój kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki, Działanie I.2.5. - Budowa i rozwój produktów markowych turystyki wypoczynkowej i rekreacyjnej w tym turystyki wiejskiej.

Działanie zakłada m.in. rozwój infrastruktury i oferty turystycznej w obszarach łączących walory przyrodnicze i kulturowe. Gmina Warnice, z uwagi na swoje położenie w bliskości aglomeracji szczecińskiej i Stargardu Szczecińskiego oraz atrakcyjnych terenów wypoczynkowych związanych z dostępem do jeziora Miedwie, jest predysponowana do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki, z uwzględnieniem promocji lokalnego dziedzictwa kulturowego.

priorytet 2 – „Rozwój zasobów ludzkich” cel operacyjny II.3. Rozwój edukacyjnej i integracyjnej funkcji turystyki w Regionie, działanie II.3.1. - Integracja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych Regionu oraz Działanie II.3.2. - Edukacja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych regionu.

W ramach działań planowana jest organizacja na terenie województwa obozów i warsztatów tematycznych dla młodzieży z różnych części Regionu, kraju i Euroregionu Pomerania stwarzających możliwość nabycia ukierunkowanej wiedzy nt. wybranego zagadnienia w oparciu o walory turystyczne Regionu, np., architektury szachulcowej, stylów architektonicznych (np. gotyk ceglany).

priorytet IV – „Kształtowanie przestrzeni turystycznej” cel operacyjny IV.2. Kształtowanie środowiska w kontekście rozwoju przestrzeni turystycznej, działanie IV.2.2. – Rozwój sieci lądowych szlaków turystycznych; działanie IV.2.4. – Wykorzystanie turystyczne terenów i obiektów powojkowych, popegeerowskich, pokolejowych i poprzemysłowych; działanie IV.2.5. - Rozwój estetyki wsi, miejscowości nadmorskich, uzdrowisk.

Planowane zadania obejmują rozwój regionalnych odcinków szlaków rowerowych oraz infrastruktury istniejących szlaków takich jak: Szlak Hanzeatyckich Kupców, Szlak Cysterski, Szlak Joannitów, Szlak Templariuszy, Europejski Szlak Gotyku Ceglanoego, Szlak Solny, Szlak Latarni Morskich, Szlak Pomników Przyrody i in. Ponadto działania przewidują zagospodarowanie terenów i obiektów, których funkcja pierwotna utraciła znaczenia, i które z uwagi na swój potencjał mogą z powodzeniem zostać zaadaptowane do pełnienia funkcji turystycznych. W kontekście zasobów kulturowych gminy Warnice zwraca uwagę potencjał związany z zagospodarowaniem i wykorzystaniem turystycznym terenów popegeerowskich, w tym zwłaszcza zachowanych zespołów folwarcznych.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego** uchwalony przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr XXXII/334/02 z dnia 26 czerwca 2002 r., zmieniony uchwałą nr XLV/530/10 z dnia 19.10.2010 r.).

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Warnice wpisuje się w kierunki działań wyznaczone przez plan zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego, którego jednym z głównych celów jest ochrona i zachowanie wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Ważnym kierunkiem w ustaleniach planu jest dążenie do utrzymania i rewaloryzacji kompozycji przestrzenno-architektonicznej regionu i jej różnorodności oraz powstrzymanie jej degradacji. W ramach tego zaleca się rewaloryzację i rewitalizację zespołów parkowo-pałacowo-folwarcznych, zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych a także inwentaryzację i waloryzację zieleni przydrożnej. Plan zagospodarowania zakłada również tworzenie programów rewitalizacji zabytków opuszczonych i niszczących, opracowanie i upowszechnianie regionalnych katalogów historycznej zabudowy i zagospodarowania terenu, ochronę sylwet miast i wsi ze szczególnym uwzględnieniem ekspozycji od strony wjazdów, w tym stworzenie zasad lokalizacji i gabarytów elementów reklamowych itp.

Jednym z zaleceń planu w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu jest utworzenie obszarów kulturowo-krajobrazowych (OKK) dla ochrony szczególnie cennych obszarów łączących walory przyrodnicze i kulturowe. Wśród wskazanych obszarów wymieniony jest OKK11 „Dolina Płoni” przebiegający częściowo przez obszar gminy Warnice. Zarekomendowano ochronę wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych poprzez uwzględnienie warunków ochronnych w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego, w drodze łącznego stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków oraz ochrony krajobrazu i środowiska przyrodniczego.

- **Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013-2017** przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXIII/310/13 z dnia 26 marca 2013 r.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego jest podstawą określania polityki w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami dla samorządów lokalnych, w tym również dla gminy Warnice. W dokumencie sformułowano trzy cele perspektywiczne oraz wynikające z nich cele operacyjne i podporządkowane im zadania szczegółowe.

- I. Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego

Cele szczegółowe:

- Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych,
- Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego,
- Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami,
- Integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody,
- Delimitacja (wyznaczenie granic) wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ochrony

- Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego lub użytkowanych przez wojewódzkie jednostki organizacyjne

II. Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywacji ekonomicznej społecznej województwa

Cele szczegółowe:

- Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu materialnym i niematerialnym

- Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości

III. Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo

Cele szczegółowe:

- Edukacja regionalna

- Promocja walorów kulturowych regionu

Zadania wyznaczone do realizacji wymienionych celów szczegółowych zakładają m.in.:

I.3.6. Promocję prawidłowej konserwacji i rewaloryzacji zabytków zgodnie z zasadami konserwatorskimi;

I.3.7. Wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami z obszaru województwa zachodniopomorskiego;

I.6.1. Realizację prac remontowych i rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków;

II.1.1. Dofinansowywanie z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami - dotacje.

II.2.1. Rozbudowa wojewódzkiego samorządowego systemu/portalu informacji o zabytki województwa zachodniopomorskiego dostępne turystycznie.

II.2.2. Rozwój tematycznych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych, samochodowych, kolejowych, konnych) promujących dziedzictwo kulturowe regionu (w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków).

III.1.3. Popularyzacja wiedzy o historii i zabytkach województwa, w tym o dynastii Gryfitów oraz ochrony i opieki nad zabytkami.

III.1.7. Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury i budownictwa oraz dawnych rzemiosł i technik budowlanych, ginących zawodów, dziedzictwa niematerialnego regionu.

III.2.1. Popularyzacja wiedzy o zasobach dziedzictwa kulturowego i potrzebie jego ochrony.

Jako główne założenie dla powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami wskazano ochronę zabytkowego krajobrazu kulturowego, który obok ochrony środowiska naturalnego powinien być najważniejszym celem publicznym polityki przestrzennej gminy. W tym zakresie gminny program opieki nad zabytkami gminy Warnice jest spójny z wyznaczonymi w POnZ WZ celami ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, w tym ochrony dziedzictwa historycznego, utrzymania i wyeksponowania zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego, zachowania w dobrym stanie technicznym i estetycznym zabytków oraz innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości.

- **Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD Ziemia Pyrzycka**

Od 2008 r. Gmina Warnice jest członkiem-założycielem Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Pyrzycka zrzeszającego przedstawicieli lokalnych organizacji z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego. Celem lokalnej grupy działania LGD Ziemia Pyrzycka jest poprawa jakości życia jej mieszkańców w oparciu o lokalne zasoby, dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz współpracę trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego z zachowaniem zasady zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD Ziemia Pyrzycka dla obszaru gmin: Pyrzyce, Warnice, Dolice umożliwi aplikowanie o środki finansowe Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. GPOnZ wpisuje się w realizację celów Strategii w obszarze wykorzystania i promocji zasobów dziedzictwa kulturowego gminy.

- **Lokalna strategia rozwoju obszarów rybackich Lokalnej Grupy Rybackiej – Stowarzyszenie „SIEJA”**

Od 2009 r. Gmina Warnice jest członkiem Stowarzyszenia „SIEJA” działającego w ramach Lokalnej Grupy Rybackiej. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów zależnych od rybactwa. Lokalna strategia rozwoju obszarów rybackich (LSROR) jest dokumentem, który opracowuje stowarzyszenie ubiegające się o status lokalnej grupy rybackiej (LGR), dotyczącym rozwoju obszaru wchodzącego w skład LGR pod kątem jego związku z rybactwem. Jako ogólne cele LSROR wskazano:

I. Wzrost konkurencyjności, atrakcyjności i aktywności społeczno-gospodarczej obszaru ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i sektora rybackiego.

II. Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, krajobrazowych i środowiskowych na obszarach zależnych od rybactwa.

GPOnZ gminy Warnice wpisuje się cel szczegółowy Strategii nr I.4., gdzie wskazano poprawę stanu technicznego zabytkowych obiektów architektonicznych, rewitalizację miejscowości i podniesienie konkurencyjności miejscowych atrakcji, rzemiosła, sztuki i kultury.

- **Program Ochrony Środowiska Powiatu Pyrzyckiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2017**

Dokument określa politykę środowiskową, ustala cele i zadania środowiskowe oraz szczegółowe programy zarządzania środowiskowego w powiecie. Celem programu jest poprawa stanu środowiska naturalnego, efektywne zarządzania nim oraz zapewnienie skutecznych mechanizmów chroniących środowisko przed degradacją. W ramach celu strategicznego II: Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych, określono obszar strategiczny pn: Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, który zawiera cel ekologiczny 14: Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego. Jako zadania wskazane w tym obszarze wyróżniono: renowację i turystyczne zagospodarowanie

zabytkowych budynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach i na wsiach, rewaloryzację zabytkowych parków i kompleksów pałacowo-dworskich oraz systematyczne prowadzenie prac zieleni miejskiej i wiejskiej na terenie gmin powiatu. Cele Programu ochrony środowiska powiatu pyrzyckiego są zgodne z celami Gminnego programu opieki nad zabytkami w zakresie uznania ochrony dziedzictwa kulturowego jako istotnego aspektu zrównoważonego rozwoju realizowanego wspólnie z ochroną środowiska przyrodniczego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie gminy Warnice

5.1. Dokumenty wykonane na poziomie gminy o charakterze strategicznym

Aktualnie Gmina Warnice nie posiada dokumentów strategicznych pośrednio lub bezpośrednio związanych ze sferą ochrony i promocji zabytków oraz zasobów dziedzictwa kulturowego.

5.2. Opracowania wyznaczające kierunki polityki przestrzennej gminy Warnice

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Warnice** (uchwalone uchwałą Nr V/12/99 Rady Gminy Warnice z dnia 19 stycznia 1999 roku., ostatnia zmiana – przyjęta uchwałą nr XXXV/214/2013 Rady Gminy w Warnicach z dnia 8 listopada 2013 r.). W 1996 r. na potrzeby Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Warnice zespół autorski Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie opracował dokumentację konserwatorską pn. Skrócone studium ruralistyczne gminy Warnice, które stało się podstawą określenia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dotyczących środowiska kulturowego gminy. Analiza wartości i stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy, poprzedzona prospekcją terenową i badaniami źródłowymi umożliwiła określenie obszarów i obiektów posiadających wartości kulturowe, wskazanych do ochrony poprzez zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego**

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią zasadniczy instrument realizacji polityki przestrzennej gminy, także w obszarze ochrony krajobrazu kulturowego, w tym zabytkowych układów przestrzennych, poszczególnych zespołów zabudowy zabytkowej i pojedynczych zabytków nieruchomości. Forma i zakres ustaleń ochronnych określone są na etapie wniosków do miejscowych planów

zagospodarowania, sporządzanych przy udziale wojewódzkiego konserwatora zabytków uczestniczącego w procedurze planistycznej.

Gminny program opieki zwraca uwagę na konieczność przyspieszenia prac nad powstawaniem planów miejscowych, które określą zasady kształtowania polityki przestrzennej gminy z uwzględnieniem ochrony poszczególnych obiektów i terenów uznanych za szczególnie wartościowe ze względów krajobrazowych, przyrodniczych i zabytkowych.

6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Warnice

Analiza ma na celu zwięzłą charakterystykę zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy na tle zarysu historii obszaru gminy. Charakterystyka obejmuje całokształt dziedzictwa kulturowego gminy z uwzględnieniem krajobrazu kulturowego, poszczególnych typów i rodzajów zabytków oraz dziedzictwa niematerialnego.

6.1. Zarys historii obszaru gminy

Żyzne gleb i dogodne warunki naturalne sprawiły, że teren obecnej gminy Warnice był zamieszkały już w środkowej epoce kamienia (ok. 8000 do 3000 p.n.e.), początkowo przez ludy koczownicze, a od czasów neolitu (ok. 3000-1700 p.n.e.) przez ludność osiadłą zajmującą się rolnictwem. Bujny rozwój osadnictwa związanego z rolnictwem następuję zwłaszcza w wieku IX i X, kiedy to wykształciła się gęsta siatka osad wiejskich i grodów związanych z systemem obronnym terytorium plemiennego z centralnym ośrodkiem w Pырzycach. Z tego okresu pochodzi centralnie położony gród w okolicach wsi Stary Przylep, obecnie na terytorium gminy Warnice.

Zasadnicze przemiany w sytuacji społecznej i gospodarczej miały miejsce od początku XIII w., kiedy to nasila się kolonizacja osadników niemieckich związana z procesem wykształcania się trwałej siatki osadniczej na prawie niemieckim. Po poł. XIII w. lokowane są na ziemi pyrzyckiej pierwsze miasta: Pyrzyce (1263 r.) i Lipiany (przed 1280 r.). W tym czasie ośrodkiem o największym znaczeniu na terenie dzisiejszej gminy Warnice było Wierzbno, po raz pierwszy wzmiankowane jako miasto w 1300 r., założone nad wschodnim brzegiem jeziora Miedwie przez biskupów kamieńskich. W tym czasie do kapituły kamieńskiej należały również grunty w Barnimie, Dębicy i Warnicach. W 1331 r. Wierzbno zostało sprzedane cystersom z Kołbacza. Sprowadzeni w 1173 r. z duńskiego Esum cystersi, w krótkim czasie objęli w posiadanie liczne grunty po zachodniej, a później także po wschodniej stronie jeziora Miedwie. Już w 1176 r. wśród wsi nadanych cystersom wymienione są Obryta i Stary Przylep. Druga z tych wsi pojawia się w dokumencie wystawionym przez księcia Kazimierza I, w którym władca nadaje cystersom ziemię w okolicach osady i wyraża zgodę na sprowadzenie osadników – Niemców i Słowian. Proces zasiedlania Przylepu zakończył się do 1186 r. Siłą napędową ekspansji zakonu cysterskiego na terenie ziemi pyrzyckiej był przede wszystkim rozwój rolnictwa i akcja kolonizacyjna. Dziełem zakonników cysterskich jest również regulacja miejscowych rzek wykorzystywanych do budowy młynów i stawów, która podniesieniem poziomu wód w jeziorach Miedwie i Płoń i zalaniem dużych obszarów nadbrzeżnych łąk.

Od II poł. XIII w. drobna własność rycerska wypierana była przez posiadłości wielkich rodów. Na terenie obecnej gminy Warnice największe znaczenie miały rody von Schöning – właściciele majątku w Kłębach i Billerbeckowie zarządzający majątkiem w Warnicach. W późniejszym okresie liczne nadania lenne spowodowały znaczne rozdrobienie własnościowe gruntów. Przykładowo w Barnimie do XVI w. zostało wyodrębnionych aż siedem majątków rycerskich i folwark fundacji mariackiej ze Szczecina. Obok majątków rycerskich istniały duże wsie chłopskie, takie jak Obryta, Stary Przylep i Zaborsko, które zachowały zbliżoną strukturę własnościową i gospodarczą aż do XIX w.

Przełomowe znaczenie dla ziemi pyrzyckiej jak i całego Pomorza miało przyjęcie Reformacji, które skutkowało kasacją dominujących w strukturze własnościowej klasztorów i przejęciem ich majątku do domeny książęcej. W 1543 r. powstała domena książęca utworzona z dóbr cysterskich w Kołbaczu. Dotychczasowe posiadłości zakonne przeszły do odgórnie zarządzanej własności państwowej. XVI w. to nie tylko czas zasadniczych zmian w stosunkach gospodarczych regionu. Przyjmuje się, że właśnie w tym czasie z terenu ziemi pyrzyckiej został ostatecznie wyparty etniczny żywioł słowiański, w tym język słowiański, który przetrwał w lokalnej onomastyce.

W XVII w. na skutek licznych konfliktów zbrojnych nastąpił głęboki upadek struktur dawnych społecznych i gospodarczych. Po wygaśnięciu dynastii Gryfitów i na mocy postanowień pokoju westfalskiego z 1648 r., kończącego okres wojny trzydziestoletniej, Księstwo Pomorskie podzielone zostało pomiędzy Szwecję i Brandenburgię. Po zawarciu układu granicznego w 1653 r. ziemia pyrzycka znalazła się w części brandenburskiej. Kolejne niszczące przemarsze wojsk przez te tereny miały miejsce w 1655 i 1657 r. Długotrwały okres stagnacji i chaosu kończą wydarzenia wojny siedmioletniej (1756-1763 r.) prowadzonej pomiędzy państwem pruskim i koalicją państw pod kierunkiem Rosji.

W II poł. XVIII w. w związku ze wzrostem znaczenia politycznego i militarne Królestwa Pruskiego pojawiają się symptomy znacznego ożywienia gospodarczego. W czasie panowania Fryderyka II odbudowane zostało rolnictwo na obszarze domeny kołbackiej, należącej w tym czasie do jednej z największych w całych Prusach. W latach 1771-1775 rozległe łąki nad jeziorem Miedwie poddane zostały szerokim pracom melioracyjnym, co pozwoliło na obniżenie poziomu jezior Miedwie i Płoń i zyskaniu nowych, żyznych obszarów pod uprawę rolniczą. Na terenach tych założono wiele nowych wsi kolonizacyjnych według jednolitych typologicznie układów przestrzennych (ulicówki lub wielodrożnice). Na terenie gminy Warnice lokowana była w tym czasie wieś Grzędzic.

XIX w. jest dla regionu okresem dalszej stabilizacji i rozwoju, związanego z procesem uwłaszczenia chłopów i wykształceniem się wielkotowarowego rolnictwa i przemysłu przetwórczego. Po 1815 r., na mocy ustaleń Kongresu Wiedeńskiego, kończącego okres wojen napoleońskich, zreformowano struktury administracyjne państwa pruskiego. Podział na powiaty, jednakowe pod względem terytorialnym, ludnościowym i ekonomicznym, znacznie wpłynął na kształtowanie się krajobrazu kulturowego. Powiaty stały się trwałym elementem kultury politycznej i gospodarczej państwa pruskiego, dzięki którym stworzono czytelną strukturę osadniczą z instytucjami publicznymi o charakterystycznych formach architektonicznych, komunikacją lokalną i nowoczesnym prawem budowlanym. Obszar dzisiejszej gminy Warnice wszedł w skład powiatu pyrzyckiego (Landkreis Pyritz) w rejencji szczecińskiej, prowincji Pomorze.

W 1882 r. otwarto linię kolejową Stargard-Pyrzyce-Myślibórz, która z południa na północ przecina zachodnią część obecnej gminy Warnice. Przed 1945 r. Warnice wraz z Dębicą i majątkiem w Burzykowie tworzyło gminę wiejską zamieszkałą przez 713 mieszkańców (stan na 1939 r.).

Niemiecki okres historii ziemi pyrzyckiej zakończyły wydarzenia II wojny światowej. Zniszczenia wojenne szczęśliwie ominęły historyczną zabudowę większości wsi, jednak po 1945 r. nastąpiła całkowita wymiana struktury społecznej i narodowościowa. Wraz z napływem osadników polskich zmianie uległo również osadnictwo i struktury administracyjne. Na terenie dzisiejszej gminy Warnice wyodrębniono gminę z siedzibą w Wierzbnie. Od 28 czerwca 1946 r. gmina Wierzbno, jako jednostka administracyjna powiatu pyrzyckiego, weszła w skład województwa szczecińskiego. Gmina obejmowała tereny dzisiejszej gminy Warnice, części gminy Dolice, gminy i miasta Stargard Szczeciński. Formalnie gmina została zniesiona 29 września 1954 wraz z reformą wprowadzającą gromady w miejsce gmin. Wraz z kolejną reformą administracyjną państwa reaktywującą gminy, w 1973 r. w miejsce dawnej gminy Warnice utworzono jej terytorialny odpowiednik z siedzibą w Warnicach.

6.2. Krajobraz kulturowy

Gmina Warnice jest w północno-zachodniej części powiatu pyrzyckiego. Od południa gmina graniczy z gminami Pyrzyce i Przelewice, od zachodu z gminą Stare Czarnowo w powiecie gryfińskim, od północy z gminą i miastem Stargard Szczeciński, a od zachodu z gminą Dolice w powiecie stargardzkim. Obok gminy Bielice gmina Warnice należy do najmniejszych gmin w powiecie pyrzyckim. Powierzchnia gminy wynosi 85,86 km², co plasuje gminę na 100. miejscu w województwie zachodniopomorskim. Geograficznie terytorium gminy położone jest na Równinie Pyrzycko-Stargardzkiej. Zachodnią granicę gminy wyznacza wschodni brzeg jeziora Miedwie. Na terenie gminy znajdują się 2 rezerваты przyrody: Brodogóry oraz Stary Przylep na bagnach uregulowanej Kanałem Płońskim rzeki Płoni. Terytorium gminy jest niemal bezleśne (lesistość poniżej 1 % powierzchni). W strukturze gruntów dominują użytki rolne, sięgające ok. 81 % powierzchni gminy.

Krajobraz kulturowy gminy stanowi syntezę elementów przyrodniczych oraz wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty jak i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, składające się na krajobraz kulturowy kształtujący świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców. Krajobraz ten został ukształtowany w wyniku wielowiekowego procesu dziejowego, na który składały się liczne wojny, ale również okresy rozwoju społeczno-gospodarczego. Na obecny stan zachowania zasobów zabytkowych gminy decydujące były wydarzenia II wojny światowej. Na skutek działań wojennych i decyzji politycznych zniszczeniu uległy nie tylko cenne zabytki architektury, zniszczone i rozproszone zostały dzieła sztuki, ale przede wszystkim w sposób drastyczny przerwana została ciągłość kulturowa Pomorza, kształtowana od czasów średniowiecza. Wysiedlenie ludności niemieckiej i zasiedlenie „ziem odzyskanych” polskimi przesiedleńcami spowodowało brak identyfikacji kulturowej z zastaną spuścizną historyczną. Przesiedlona z terenów wschodniej i centralnej Polski ludność cywilna przywozła ze sobą mieszankę różnych kultur i tradycji, w znacznym stopniu oderwaną historii i tradycji tych ziem. Brak identyfikacji kulturowej napływowej ludności z zasiedlanymi terenami skutkowało

brakiem poszanowania zastanych zasobów kulturowych, a w pierwszych latach po wojnie wręcz metodycznym niszczeniem wszelkich śladów materialnych obcej kultury. Te niekorzystne procesy potęgowane były czynnikami politycznymi, co sprzyjało manipulacji świadomością historyczną, poprzez akcentowanie słowiańskich korzeni Pomorza Zachodniego i zacieranie śladów kultury niemieckiej.

Wraz z przełomem politycznym w 1989 r. oraz zmianą pokoleniową obserwuje się zmianę postaw społecznych w tym zakresie przejawiającą się zwiększeniem zaangażowania społecznego w ochronę dziedzictwa kulturowego regionu i rosnącą identyfikacją z „małą ojczyzną”. Do zjawisk niekorzystnych, związanych z przemianami ustrojowymi zaliczyć należy presję inwestycyjną, która często nie respektuje zasad zrównoważonego rozwoju i przyczynia się do pogorszenia stanu krajobrazu kulturowego. Proces niekorzystnych zmian dotyczy zwłaszcza niezgodnych z zasadami konserwatorskimi inwestycji budowlanych, przyczyniających się do zatarcia wartości zabytkowych historycznych budowli, zespołów budowlanych i historycznych układów przestrzennych. Zabytkowa zabudowa, co do której zaniechano jakiegokolwiek działalności inwestycyjnej charakteryzuje się natomiast pogarszającym się stanem technicznym i postępującą degradacją.

Teren gminy Warnice jest zróżnicowany pod względem wartości zabytkowych. Pomimo niekorzystnych uwarunkowań historycznych i opisanych zjawisk społeczno-gospodarczych, obszar gminy zachował wiele elementów zagospodarowania waloryzujących lokalny krajobraz kulturowy. O jego wartości przesądzają zwłaszcza założenia osadnicze, charakteryzujące się dużym stopniem zachowania historycznej struktury przestrzennej.

6.3. Zabytki nieruchome

- **Historyczne układy przestrzenne**

- **Założenia urbanistyczne**

Jedynym historycznym ośrodkiem miejskim na terenie dzisiejszej gminy Warnice jest Wierzbno od 1300 r. określane jako miasto. Szczyt rozwoju Wierzbna jako niewielkiego miasta i ośrodka latyfundiów cystersów kołbackich przypada na XIV i XV w. Lokacja miasta na prawie brandenburskim została potwierdzona w 1564 przez księcia Barnima IX. Po wojnie trzydziestoletniej nastąpił stopniowy upadek znaczenia Wierzbna i utrata prerogatyw miejskich. Zdecydowała o tym głównie istniejąca struktura społeczno-gospodarcza Wierzbna, gdyż większość mieszkańców parała się rolnictwem i rybołówstwem.

Układ przestrzenny miejscowości ukształtowany jest liniowo, w oparciu o oś przebiegającą z północny na południe, wzdłuż wschodniego brzegu jeziora Miedwie. Ośną układu jest przebiegająca południkowo ulica Główna oraz dwie ulice boczne, Polna i Jeziorna. Ta druga przebiegająca bliżej linii brzegowej jeziora ma bardziej nieregularny przebieg. Ulice te połączone są krótszymi drogami, biegnącymi prostopadle. W układzie tym wyraźnie wyróżnia się centralny plac, przylegający do południowej granicy parceli kościelnej, będący odpowiednikiem rynku. Układ przestrzenny miejscowości miał zawsze charakter otwarty. Nie wykształciła się tutaj nigdy zabudowa typowo miejska, rozplanowana wokół zwartych kwartałów zabudowy. Można więc mówić o układzie quasi-urbanistycznym, łączącym cechy

miejskie i wiejskie. Do cennych elementów waloryzujących krajobraz kulturowy dawnego miasta i świadczących o jego bogatej przeszłości należy okazały średniowieczny kościół, położony na północ od niego dawny dom superintendenta o proveniencji osiemnastowiecznej oraz dawny szpital św. Jerzego, przebudowany na przełomie XIX i XX w., mieszczący obecnie świetlice wiejską.

– Założenia ruralistyczne

Istniejąca do dziś na terenie gminy Warnice sieć osadnicza w zasadniczych rysach została ukształtowana jako efekt akcji kolonizacyjnej z 2 poł. XIII i XIV w. Średniowieczną metrykę posiadają następujące miejscowości: Barnim, Dębica, Kłęby, Obryta, Stary Przylep, Warnice i Zaborsko. Pierwotne układy ruralistyczne wsi średniowiecznych miały charakter owalnicy lub do kształt do niej zbliżony. Najczytelniejszy układ owalnicowy zachował się w Obrytej i w Zaborsku. Ta ostatnia miejscowość charakteryzuje się ponadto wysokimi walorami kulturowymi, o czym przesądza znaczne nasycenie charakterystyczną dla subregionu zabudową wiejską, w której wyróżniają się wąskofrontowe chałupy typu Pyrzyckiego. Znaczne walory zachował również układ wsi Stary Przylep, który prezentuje typ ulicówki, charakteryzującej się zwartą zabudową i znacznym udziałem zieleni wewnątrzwiejskiej.

Kolejna akcja kolonizacyjna, która pozostawiła trwałe ślady w strukturze przestrzennej ziemi pyrzyckiej miała miejsce w drugiej połowie XVIII w., za panowania Fryderyka II i związana była z akcją melioracji i osuszania łąk nadmiedwiańskich. Charakterystyczny fryderycjański układ przestrzenny miejscowości, oparty o stosunkowo zwartą rzędowną zabudowę rozlokowaną po obu stronach długiej ulicy zachował się w Grędźcu.

Począwszy od 1 ćw. XIX w. miała miejsce separacja gruntów i wydzielania z dawnych majątków ziemskich i wsi chłopskich nowych folwarków i przysiółków. Z tego czasu pochodzą folwarki w Cieszystawiu, Reńsku i Wójcinie, kolonia Nowy Przylep oraz nieistniejące przysiółki Janowo i folwark Jeziorki. Rolniczy charakter regionu sprzyjał znacznemu udziałowi zabudowy folwarcznej w strukturze przestrzennej miejscowości, również tych o metryce średniowiecznej, tak jak ma to miejsce w Barnimiu.

Wielofazowy rozwój przestrzenny osadnictwa na terenie gminy Warnice wpłynął na heterogeniczny charakter większości układów ruralistycznych, charakteryzujących się czytelnymi nawarstwieniami chronologicznymi. Tylko nieliczne z miejscowości tak jak Obryta, Stary Przylep, Wierzbo czy Zaborsko zachowały w miarę nie przekształcone układy przestrzenne charakteryzujące się walorami kulturowymi.

• Architektura sakralna

Zabytki architektury sakralnej stanowią najważniejszy element, waloryzujący krajobraz kulturowy historycznych układów przestrzennych. Od czasów średniowiecznych świątynie pełnią rolę dominant architektonicznych, dzięki swoim strzelistym wieżom i znacznym rozmiarom są najbardziej charakterystycznymi elementami panoramy poszczególnych miejscowości.

Większość świątyń wiejskich zachowanych na terenie obecnej gminy Warnice pochodzi z czasów średniowiecza i była wielokrotnie przebudowywane i przyozdabiane, zgodnie z panującymi w danej epoce tendencjami. Są to wyłącznie świątynie murowane, kamienne lub

cegłano-kamienne, o rzucie salowym, z wieżą po stronie zachodniej. W II poł. XV w. powstały obecne kościoły w Barnimiu, Obrytej, Starym Przylepie, Warnicach i Wierzbnie. Wszystkie z tych świątyń zostały przekształcone i zyskały nowe wyposażenie w czasach nowożytnych. Do najcenniejszych należy barokowy wystrój malarski stropu i fasety kościoła w Wierzbnie z II ćw. XVIII w.

W I ćw. XVIII w., na miejscu starszej świątyni powstał od podstaw kościół w Zaborsku, który stanowi jednej z najcenniejszych zabytków architektury sakralnej na terenie gminy. Architektura kościoła charakteryzuje się bogatym detalem architektonicznym, wykonanym w nietynkowanej cegle oraz okazałą wieżą, nakrytą cebulastym hełmem. Wnętrze zachowało cenne wyposażenie i wystrój malarski.

Po II wojnie światowej wiele kościołów popadło w całkowitą lub częściową ruinę. Szczęśliwie udało się odbudować i przywrócić do potrzeb kultowych kościoły w Warnicach i Obrytej. Mniej szczęścia miały kościoły w Dębicy i Kłębach. Ten pierwszy zachował się w formie czytelnych reliktów partii fundamentowej, na miejscu drugiego wzniesiono w ostatnich latach nowy budynek kościoła.

- **Architektura mieszkalna i gospodarcza**

Obszar gminy charakteryzuje się dużym udziałem historycznej zabudowy w strukturze przestrzennej wsi. Dominują niewielkie chałupy należące do gospodarstw małorolnych, nakryte wysokimi, symetrycznymi dachami, charakteryzujące się skromnym opracowaniem elewacji. Zdarzają się również bardziej okazałe zagrody z budynkami mieszkalnymi o starannie opracowanym detalu elewacji. Do najlepiej zachowanych przykładów tego typu zabudowy należą domy mieszkalne w Wierzbnie, Obrytej i Starym Przylepie.

Na osobną uwagę zasługuje stosunkowo dobrze zachowana, tradycyjna zabudowa we wsi Zaborsko. Obecny jest tu typ charakterystycznej dla subregionu chałupy wąskofrontowej typu Pырzyckiego. Domy tego typu początkowo wznoszone były w konstrukcji szkieletowej (Zaborsko 19), później typ ten powtarzano wznosząc domy murowane. Do ciekawych przykładów architektury świeckiej należy dawny dom superintendenta wzniesiony obok kościoła w Wierzbnie. Zachowane sklepienie piwnice i ogólne proporcje bryły wskazują na osiemnastowieczną metrykę budynku, który w późniejszym okresie uległ daleko idącej dewaloryzacji.

Na terenie gminy zachowały się licznie kolonie mieszkalne związane funkcjonalnie z zespołami folwarcznymi. Dobrze zachowane przykłady tego typu budynków wielorodzinnych (dwojaków, trojaków i czworaków) można spotkać np. w Barnimiu, Wójcinie i Reńsku. Bogatsze formy architektoniczne zyskała kolonia dwojaków wzniesiona przy dawnym folwarku w Warnicach.

Na osobną uwagę zasługuje kolonia pięciu domów mieszkalnych z lat 30-tych XX w. (42-48), położona na północ od Warnic, przy szosie prowadzącej do Stargardu Szczecińskiego. Identyczne domy mieszkalne wraz z budynkami gospodarczymi zostały rozplanowane regularnie wokół prostokątnego, wydłużonego placu, do którego prowadzi ozdobna aleja.

Zabudowie mieszkalnej towarzyszyły budynki gospodarcze, rozplanowane geometrycznie w obrębie podwórza gospodarczego. Zabudowa tego typu posiadała nader skromne formy architektoniczne i miała przeważnie charakter czysto użytkowy. Bardziej okazałe formy miały zagrody wznoszone w XIX w. w nowopowstałych koloniach, tak jak np. w Nowym Przylepie.

Do ciekawych przykładów tradycyjnej zabudowy gospodarczej należy ryglowa stodoła z poł. XIX w. zachowana w Wierzbnie. Niestety stan techniczny budynku nie rokuje nadziei na zachowanie tego cennego przykładu budownictwa wiejskiego. To samo dotyczy niestety większości zabudowy tego typu, która była podatna na modernizacje i adaptacje, przebiegające przeważnie bez zachowania zasad ochrony konserwatorskiej.

Znaczna dewaloryzacja dotyczy również zabudowy mieszkalnej, która została szczególnie drastycznie przekształcona, w okresie PRL i po 1989 r. Tylko nieliczne budynki zachowały nieprzekształconą kompozycję elewacji, oryginalny detal architektoniczny i stolarkę. Obiekty, które nie ulegały dewaloryzującym przebudowom i modernizacją znajdują się nierzadko w niezadowolającym stanie technicznym.

• **Architektura rezydencjonalna**

Budynki rezydencjonalne stanowią najważniejsze akcenty architektoniczne dawnych majątków ziemskich. Niestety, pomimo obecności licznych zespołów folwarcznych na terenie gminy Warnice nie zachowały się cenne przykłady budownictwa dworskiego i pałacowego. Do najlepiej zachowanych należy późnoklasycystyczny dwór w Cieszystawiu, charakteryzujący się powściągliwym detalem architektonicznym elewacji.

Skromny budynek dworu z końca XIX w. i towarzyszącej mu oficyny zachował się w Warnicach. Obecny stan obu budynków został jednak zniekształcony na skutek powojennych remontów. Na całkowitą dewaloryzację wskazuje obecny stan dworu w Wójcieniu, który po ostatniej daleko idącej przebudowie zatracił wartości zabytkowe.

Pierwotną formę i eklektyczny detal zachował skromny dwór należący niegdyś do majątku Barnim C, położony obok Wójcina. Niestety obecna forma użytkowania i stan techniczny budynku nie pozwala na pełne wyeksponowanie jego wartości zabytku.

• **Zespoły folwarczne**

Na terenie gminy Warnice zachowało się kilka zespołów zabudowy, związanej z funkcjonowaniem historycznych folwarków. Pomimo rozebrania budynku dworu i kilku budynków gospodarczych najlepiej zachował się folwark oznaczony jako A, D, E w miejscowości Barnim. Zabudowa folwarku charakteryzuje się rozmachem i udziałem budynków gospodarczych pochodzących z różnych faz chronologicznych rozwoju założenia. Do najciekawszych budynków w obrębie dawnego dziedzińca folwarcznego należy gołębnik. Stosunkowo dobrze zachował się układ zabudowy gospodarcze w folwarku Barnim B, F, choć poszczególne budynki przeszły daleko idące modernizacje.

Kolejnym folwarkiem o znacznym udziale zachowanej zabudowy historycznej jest Wójcin, gdzie wyróżnia się okazały budynek stajni z lat 20-tych XX w. Stosunkowo dobrze zachował się układ dawnych dziedzińców folwarcznych w Kłębach, choć stan techniczny większości budynków gospodarczych pozostawia wiele do życzenia. Skromnie prezentują się natomiast folwarki Barnim C i Nowy Przylep, gdzie zachowały się tylko pojedyncze budynki o wartościach kulturowych.

Całkowicie zdewaloryzowane zostały natomiast dawne zespoły folwarczne w Warnicach i Cieszystawiu i Reńsku. W Warnicach na terenie dawnego dziedzińca wniesiono współczesną zabudowę blokową i nowe budynki przemysłowe, natomiast w Reńsku prowadzone po

wojnie modernizacje przyczyniły się do zatarcia walorów zabytkowych poszczególnych budynków gospodarczych. W obrębie dawnego dziedzica w Cieszysławiu doprowadzono natomiast do rozebrania wszystkich historycznych zabudowań.

- **Zabytki techniki**

Na terenie gminy nie zachowały się cenne zabytki dokumentujące rozwój nauki i techniki.

Do charakterystycznych elementów pejzażu kulturowego obecnych na terenie Pomorza Zachodniego należy nieczynny budynek stacji kolejowej koło miejscowości Obryta, położonej przy linii kolejowej z Pyrzyc do Stargardu Szczecińskiego, uruchomionej w 1882 r. Obecnie obiekt pełni funkcję budynku mieszkalnego.

- **Cmentarze**

Na terenie gminy zewidencjonowano 19 historycznych cmentarzy, jednak tylko nieliczne z nich zachowały wartości zabytkowe.

Najwcześniej powstały cmentarze w miejscowościach gdzie od czasów średniowiecznych istniały kościoły, tak jak w Barnimiu, Dębnie, Obrytej, Starym Przylepie, Wierzbnie i Zaborsku. Większość cmentarzy położonych na kościelnych parcelach zachowało dawne ogrodzenia z ozdobnymi bramkami i kutymi furtkami. Do najciekawszych należy mur cmentarny w Barnimiu, Starym Przylepie i Zaborsku. Po za tym na cmentarzach przykościelnych zachowały się pojedyncze elementy sepulkralne, takie jak cokół pomnika poświęconego poległym w I wojnie światowej mieszkańcom Barnimia, oraz pojedyncze nagrobki na cmentarzach w Wierzbnie i Zaborsku. Największy teren zajmuje cmentarz przykościelny w Obrytej, który w XIX w. poszerzono w kierunku północnym wykonując nowe ceglane ogrodzenie. Nekropolia do chwili obecnej wykorzystywana jest jako cmentarz komunalny, znajduje się tu wiele współczesnych grobów.

W końcu XVIII w. cmentarze przykościelne zaczęto zamykać ze względów sanitarnych i zakładano nowe nekropolie na obrzeżach wsi. Wiele dawnych cmentarzy ewangelickich datowanych na poł. XIX w. zachowała swoją funkcję po 1945 r. i do dziś jest użytkowana jako cmentarze komunalne. Stało się tak w Starym Przylepie, Zaborsku, Wierzbnie i Warnicach. Historyczne nekropolie zachowały przeważnie elementy komponowanego układu zieleni oraz czytelne rozplanowanie kwater. Na cmentarzu w Starym Przylepie, Wierzbnie i Zaborsku istnieją ponadto pojedyncze zabytkowe nagrobki w formie kamiennych steli lub głazów narzutowych z inskrypcjami oraz destrukty dawnych grobów skrzynkowych. Cmentarz w Starym Przylepie zachował ponadto oryginalne ceglane ogrodzenie z kutą bramą i furtkami.

Pozostałe cmentarze gminy ewangelickiej pozostaje nieużytkowana od czasu wojny. Na skutek braku bieżącej pielęgnacji zatarciu uległa pierwotna kompozycja założeń, a nierzadko nie są również czytelne ich historyczne granice. Obrazu zniszczeń dopełniła barbarzyńska dewastacja grobów. Tylko na nielicznych cmentarzach zachowały się skąpe fragmenty kamiennych nagrobków i elementów sepulkralnych. Do szczególnie ciekawych należą nagrobki zachowane na cmentarzu w Cieszysławiu należące do rodziny Neumann – ostatnich niemieckich właścicieli tutejszego majątku. Kompletniej dewaloryzacji uległy dawne cmentarze ewangelickie w Dębicy, Grędźcu, Kłębach i Nowym Przylepie.

Teren dawnych cmentarzy, mimo że wiele z nich utraciło walory zabytkowe, a niektóre uległy całkowitemu zatarciu, powinien być traktowany z należytą godnością i podlegać ochronie, polegającej na zachowaniu pamięci miejsca. Niedopuszczalne jest zagospodarowanie terenu kolidujące z dawną funkcją i powodujące degradacje terenu. Należy przy tym pamiętać o możliwości zachowania się pod ziemią szczątków ludzkich i zabytków ruchomych związanych z dawną kulturą pogrzebową.

- **Układy zieleni komponowanej**

Poza historyczną zielenią zachowaną na terenach cmentarnych na obszarze gminy obecne są niewielkie parki towarzyszące dawnym założeniom dworsko-folwarcznym. Dawne założenia parkowe zachowały się w Barnimiu, Cieszysławiu, Reńsku, Warnicach i Wójcieniu. Najlepiej utrzymany jest park dworski w Wójcieniu oraz poddany w ostatnim okresie uporządkowaniu i rewaloryzacji park w Warnicach, który obecnie pełni funkcję ogólnodostępnego parku gminnego. Na bezleśnym terenie gminy Warnice parki pełnią ważną funkcję przyrodniczą, stanowią zróżnicowane ekosystemy, będące ostoją wielu gatunków fauny i flory.

Do wartościowych zespołów zieleni komponowanej, zarówno pod kątem walorów przyrodniczych i krajobrazowych należą aleje przydrożne. Najbardziej okazałe są aleje obsadzone cennym drzewostanem o cechach starodrzewu, jakie zachowały się przy drodze Obryta-Wierzbno (aleja Lipowa) i Kłęby Żałęcino (aleja dębowa). Zespoły te są szczególnie narażone na zniszczenie, ze względu na zagrożenia inwestycyjne i brak właściwej pielęgnacji.

6.4. Zabytki ruchome

W wojewódzkiej ewidencji zabytków ruchomych z terenu gminy Warnice ujęte są 32 obiekty, stanowiące wyłącznie historyczne wyposażenie kościołów. Z okresu średniowiecz pochodzi granitowa chrzcielnica zachowana przy kościele w Warnicach, gotyckie dzwony na wieży kościelnej w Starym Przylepie i Wierzbnie oraz malowidło w postaci zacheuszka odkryte ostatnio na ścianie kościoła w Wierzbnie, datowane na XV w.

Najbogatsze wyposażenia zachował kościół w Starym Przylepie, Wierzbnie i Zaborsku. Szczególnie cenne jest barokowe wyposażenie, w tym ołtarz, polichromowana empora zachodnia z 1707 r. i dekoracje malarskie wnętrza wykonane w 1738 r. z fundacji króla pruskiego Fryderyka Wilhelma I. Kościół w Zaborsku również zachował cenne barokowe wyposażenie, w tym dawny ołtarz ambonowy, efektowne dekoracje malarskie stropu powstały jednak dopiero w 1930 i są dziełem malarza Ernsta Fey. Podobnie, polichromia stropu w kościele w Starym Przylepie powstała w czasach współczesnych. Zabytkowe ołtarze zachowane w tym kościele w latach sześćdziesiątych XX w. przeszły niestety dewaloryzujące modernizacje.

6.5. Zabytki archeologiczne

Źródła archeologiczne stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach obszaru gminy Warnice. W ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski na terenie gminy zewidencjonowano

230 stanowiska archeologiczne, w tym: grodziska, cmentarzyska, punkty i ślady osadnicze z okresu od epoki kamienia (paleolitu) do okresu nowożytnego. Zarejestrowano jeden zabytek o własnej formie terenowej: grodzisko i osada z wczesnego średniowiecza w Starym Przylepie, stan. 1 (AZP: 35-09/85).

Specyfika ochrony zabytków archeologicznych polega między innymi na właściwym wykorzystaniu zasobów kulturowych poprzez integrację funkcjonalno-przestrzenną z istniejącą strukturą osadniczą i ograniczenie zbędnych działań inwestycyjnych na terenach zabytkowych. W tym przypadku priorytet powinno stanowić zachowanie najcenniejszych śladów osadniczych z pradziejów lub w najgorszym razie należyte ich udokumentowanie w źródłach naukowo-konserwatorskich.

Stanowiska archeologiczne przyporządkowane są do trzech kategorii ochronnych: W.I., W.II lub W.III, gdzie obowiązują różne ograniczenia wynikające z ochrony konserwatorskiej, od całkowitego inwestowania do konieczności prowadzenia interwencyjnych badań archeologicznych prowadzonych pod nadzorem konserwatorskim.

Ewidencja stanowisk archeologicznych prowadzona jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków i został ujęta w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

6.6. Zabytki w zbiorach muzealnych

Utworzenie instytucji o statusie muzeum z pewnością przekracza możliwości finansowo-organizacyjne gminy, nie jest zresztą w pełni uzasadnione, biorąc pod uwagę skromną ilość zabytków ruchomych o wysokiej randze artystycznej, związanych z przeszłością gminy Warnice. Duża większość dzieł sztuki obecnych na terenie gminy to dzieła sztuki sakralnej, do dziś służących potrzebom kultu i przechowywanych w miejscowych kościołach. Wiele z pamiątek przeszłości często o niewielkiej wartości artystycznej i zabytkowej, ale o dużej wartości historycznej, etnograficznej czy nawet sentymentalnej może i powinno służyć integracji społecznej, skupionej wokół promocji i ochrony dziedzictwa przyszłości.

Wysiłki gminy przy zaangażowaniu miejscowych pasjonatów historii powinny zmierzać do utworzenia regionalnej izby pamięci gromadzącej pamiątki historyczne, związane z przeszłością tych ziem i zamieszkujących ją ludzi. Instytucja taka może mieć charakter nieformalny i być przedmiotem troski osób prywatnych przy jednoczesnym założeniu roli stymulującej ze strony władz gminnych. Dobrym modelem jest włącznie takiej placówki w strukturę gminnego centrum informacji turystycznej lub innej instytucji o charakterze promocyjnym.

6.7. Dziedzictwo niematerialne

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i

stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Przerwanie kulturowej ciągłości ziem Pomorza Zachodniego i kultywowanej od pokoleń tradycji nastąpiło w roku 1945 w wyniku jednostronnej decyzji politycznej, w sposób niezwykle drastyczny. Wraz z napływem polskich przesiedleńców polskich nastąpił masowy exodus ludności niemieckiej, będącej dotychczasowym gospodarzem tych ziem. Konsekwencją tych wydarzeń była całkowita zmiana struktury części niematerialnej dziedzictwa.

Poza niewątpliwymi skutkami negatywnymi powstałej sytuacji, np. w postaci braku poszanowania i identyfikacji z zastanymi materialnymi składnikami krajobrazu kulturalnego regionu, należy dostrzec pozytywne przejawy związane kulturową syntezą powstałą na styku dziedzictwa niematerialnego i materialnego.

W tym kontekście istotne jest utrwalanie w świadomości społecznej tzw. tradycji miejsca dotyczącej lokalizacji nieistniejących obiektów o istotnym znaczeniu dla historii, np. stare cmentarze, dawne folwarki, nieistniejące miejscowości.

Ważne dla tożsamości kulturowej tych terenów, mimo przerwania jej ciągłości w 1945 roku, jest używanie i stosowanie polskich odpowiedników historycznych nazw miejscowych. Związane jest to m. in. z upamiętnieniem i utrwaleniem w pamięci mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia, ważnych wydarzeń historycznych, wybitnych postaci związanych z regionem.

Do elementów dziedzictwa niematerialnego gminy można zaliczyć herb gminy Warnice., który w obecnej postaci jest bezpośrednio zaczerpnięty z herbu dawnego miasta Wierzbno. Herb przedstawia wizerunek postaci w błękitnym polu tarczy herbowej tronującego na tęczy Jezusa Chrystusa z rozciągniętymi rękoma; po obu stronach głowy gałązka lilii i miecz luzem; u jego stóp, pod tęczą, dwie płynące ryby w słup zwrócone w przeciwnych kierunkach. Taka forma herbu ma charakter retrospektywny i jest elementem dobrze pojmowanej polityki historycznej władz gminy. Herb odwołuje się do przeszłości gminy, której najlepszy okres łączy się z rozkwitem ośrodka miejskiego w Wierzbnie. Symbolika herbu łączy elementy religijne – wizerunek apokaliptycznego Chrystusa i elementy tradycji lokalnej – przedstawienie ryb, wskazuje że rybołówstwo było ważnym składnikiem dawnego życia społeczno-gospodarczego gminy.

W obecnej postaci herb został formalnie przyjęty na mocy uchwały Nr XVII/107/2012 Rady Gminy Warnice z dnia 27 kwietnia 2012 r., po uzyskaniu pozytywnej opinii Komisji Heraldycznej. Wraz z herbem ustanowiona została m.in. oficjalna pieczęć i flaga gminy, która nawiązuje bezpośrednio do kolorystyki herbu.

6.8. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

• Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Podstawową formą ochrony konserwatorskiej jest rejestr zabytków, prowadzony przez wojewódzkiego konserwatora zabytków osobno dla zabytków nieruchomych (księga rejestr „A”), zabytków ruchomych (księga rejestr „B”) i zabytków archeologicznych (księga rejestr „C”). Zabytek spełniający kryteria ustawowe jest wpisywany do rejestru każdorazowo na podstawie decyzji administracyjnej wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków określającej przedmiot i zakres wpisu. Struktura ilościowa rejestru zabytków dla gminy Warnice przedstawia się następująco:

1. Zabytki nieruchome: 7
2. Zabytki ruchome: 9
3. Zabytki archeologiczne: 1

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru stanowią wyłączenie budowle sakralne. Jedna decyzja dotycząca kościoła filialnego w Obrytej wpisem obejmuje również teren przyległego cmentarza przykościelnego – tabela nr 1.

Tabela nr 1. Rejestr zabytków nieruchomych (A) Gminy Warnice

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Numer	Data	Nr dec.
1	Barnim	kościół Narodzenia NMP	455	1963-12-16	Kl.20/87/63
2	Obryta	kościół MB Łaskawej	1099	1989-06-26	Kl.3-5340/65/89
3	Obryta	cmentarz przykościelny	1099	1989-06-26	Kl.3-5340/65/89
4	Stary Przylep	kościół św. Michała Archanioła	535	1965-12-22	Kl.20/7/65
5	Warnice	kościół NMP Matki Kościoła	465	1963-12-16	Kl.20/97/63
6	Wierzbno	kościół św. Józefa	467	1963-12-16	Kl.20/99/63
7	Zaborsko	kościół św. Jana Chrzciciela	468	1963-12-16	Kl.20/100/63

Na terenie gminy Warnice do rejestru zabytków ruchomych wpisanych jest 9 zabytków stanowiących wyposażenie zabytkowych świątyń. Dzieła sztuki sakralnej w większości do dziś spełniają swoją pierwotne kultowe funkcję. Wśród zabytków ruchomych objętych wpisem

przeważają elementy wyposażenia liturgicznego (chrzcielnice, ołtarz i empora) oraz rzemiosło artystyczne w postaci wyrobów złotniczych (monstrancja i kielich – tabela nr 2.

Tabela nr 2. Rejestr zabytków ruchomych (B) Gminy Warnice

L.p.	Miejscowość	Miejsce przechowywania	Obiekt	Numer	Data dec.
1	Stary Przylep	kościół św. Michała Archanioła	monstrancja	103	1990-02-19
2	Stary Przylep	kościół św. Michała Archanioła	kielich	149	1988-10-24
3	Warnice	kościół NMP Matki Kościoła	chrzcielnica	139	1988-10-24
6	Wierzbno	kościół św. Józefa	chrzcielnica	142	1988-10-28
7	Wierzbno	kościół św. Józefa	empora	171	1988-10-28
8	Zaborsko	kościół św. Jana Chrzciciela	ołtarz ambonowy	138	1988-11-09
9	Zaborsko	kościół św. Jana Chrzciciela	chrzcielnica	137	1988-11-08

W rejestrze zabytków archeologicznych gminy Warnice figuruje jeden zabytek archeologiczny w postaci grodziska i osady z wczesnego średniowiecza w Starym Przylepie zewidencjonowany jako stan. 1 (AZP: 35-09/85) – tabela nr 3.

Tabela nr 3. Rejestr zabytków archeologicznych (C) Gminy Warnice

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska	Nr AZP	Nr rej.	Data	Nr dec.
1	Stary Przylep	1	(AZP: 35-09/85)	593	1968-12-16	Kl.I.6801/21/68

Rejestr zabytków jest zbiorem otwartym. Stan zasobu zabytkowego wpisanego do rejestru może ulec zmianą. Aktualne informacje na temat zasobu rejestru zabytków dostępne są w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie (www.wkz.szczecin.pl).

- **Pomniki historii**

Ustanowienie Pomnika historii to szczególna forma ochrony zabytków dotycząca zabytków nieruchomych o największym znaczeniu dla historii i kultury Polski. Rangę tej formy ochrony zabytków podkreśla fakt, że jest ona ustanawiana na mocy rozporządzenia Prezydenta PR, na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy zabytku świadczące o jego najwyższej wartości oraz definiuje się terytorialny zakres jego ochrony. W chwili obecnej, w skali całego kraju, to szczególne wyróżnienie nadano 54 zabytkom nieruchomym. Na terenie województwa zachodniopomorskiego ustanowiono, jak dotychczas dwa pomniki historii: Zespół katedralny w Kamieniu Pomorskim oraz Zespół kościoła p.w. NMP Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne w Stargardzie Szczecińskim.

Uwzględniając analizę porównawczą zabytkowego zasobu gminy Warnice z zasobem zabytkowym kraju nie można wskazać obiektów o wartości uzasadniającej ich objęcie tą formą ochrony konserwatorskiej.

- **Parki Kulturowe**

Park kulturowy jest formą ochrony tworzoną w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Ta forma ochrony zabytków ustanawiana jest na mocy uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. W uchwale o utworzeniu parku kulturowego określa się jego nazwę, granicę oraz ustanawia się konkretne zakazy i ograniczenia w celu ochrony jego wartości. Ponadto istnieje obowiązek sporządzenia programu ochrony parku oraz uchwalenia dla obszaru objętego tą formą ochrony miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Jak dotychczas na terenie gminy nie został utworzony żaden park kulturowy. Co więcej, plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XLV/530/10 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 października 2010 r.) nie rekomenduje utworzenia na terenie gminy Warnice parku kulturowego.

- **Ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i w decyzjach lokalizacyjnych**

Aktualnie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego pokrywają znikomy zakres terytorium gminy. Jeszcze mniejszy jest zakres obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na mocy ustaleń mpzp. Taki stan rzeczy nie sprzyja kształtowaniu spójnej i zintegrowanej polityki przestrzennej odnośnie obszarów i obiektów objętych ochroną lub wskazanych do ochrony konserwatorskiej w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

W nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. (Dz.U. z 2010 r. Nr 75, poz. 474) jako dodatkową formę ochrony zabytków uznano ustalenia ochrony w decyzjach lokalizacyjnych wydawanych na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 647, z późn. zm.). Jednocześnie w zmienionym art. 53 ust. 4 pkt 2 w/w ustawy uwzględniono wymóg uzgadniania projektów decyzji lokalizacyjnych z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

6. 9. Gminna ewidencja zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Ponadto obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków uwzględnia się obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia w Studium uwarunkowań i

kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Rzetelnie opracowana ewidencja umożliwi prowadzenie planowej polityki konserwatorskiej w zakresie wpisów do rejestru zabytków, współpracy konserwatora przy opracowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego, prac remontowo-budowlanych, dofinansowania prac konserwatorskich, przygotowywania szczegółowej dokumentacji wybranych obiektów zabytkowych, tworzenia zbioru informacji o zabytkach na określonym terenie (gmina, powiat, województwo).

Gminna ewidencja zabytków jest prowadzona przez Wójta Gminy w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. Sposób prowadzenia gminnej ewidencji zabytków oraz wzór karty adresowej zabytku nieruchomego ujętego w gminnej ewidencji zabytków określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661). W skład zasobu gminnej ewidencji zabytków wchodzi:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków dla gminy Warnice została założona w 2014 r. wraz z opracowaniem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Warnice na lata 2014-2018, przy uwzględnieniu wzoru karty adresowej określonej w/w rozporządzeniem Ministra Kultury. W obecnym kształcie GEZ uwzględnia 7 zabytków wpisanych do rejestru oraz 38 zabytków figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Łączna ilość zabytków ujętych w GEZ obejmuje 45 pozycji. Bark jest obiektów należących do kategorii innych zabytków nieruchomości wyznaczonych przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Ponadto 4 zabytki lub zespoły zabytkowe wskazano do wyłączenia z WEZ ze względu na fakt, że całkowicie utraciły wartości zabytkowe – tabela nr 4.

Tabela nr 4. Gminna ewidencja zabytków Gminy Warnice

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Nazwa własna	Uwagi
1	Barnim	cmentarz przykościelny z ogrodzeniem		
2	Barnim	cmentarz		
3	Barnim	budynek mieszkalny Wójcin nr 20 (willa)		
4	Barnim	obora, magazyn w zespole folwarcznym	A, D, E	
5	Barnim	zespół folwarczny	A, D, E	
6	Barnim	stajnia, magazyn w zespole folwarcznym	A, D, E	
7	Barnim	gołębnik w zespole folwarcznym	A, D, E	
8	Barnim	zespół folwarczny	B, F	
9	Barnim	budynek mieszkalny nr 47	B, F	

10	Barnim	zespół folwarczny	C	
11	Cieszysław	cmentarz		
12	Cieszysław	dwór, Cieszysław 1		
13	Cieszysław	zespół folwarczny		do wyłączenia z WEZ
14	Dębica	cmentarz		
15	Dębica	cmentarz		
16	Grędziec	cmentarz		
17	Kłęby	cmentarz		
18	Kłęby	cmentarz		
19	Kłęby	zespół folwarczny		
20	Nowy Przylep	cmentarz		
21	Obryta	ogrodzenie kościoła i cmentarza		
22	Obryta	dworzec kolejowy - zespół		
23	Przylep	zespół folwarczny		
24	Reńsko	zespół folwarczny		do wyłączenia z WEZ
25	Stary Przylep	cmentarz przykościelny z bramkami		
26	Stary Przylep	cmentarz		
27	Warnice	cmentarz		
28	Warnice	cmentarz przykościelny		
29	Warnice	budynek mieszkalny nr 60C (d. dwór)		
30	Warnice	budynek mieszkalny nr 60D (d. oficyna pałacowa)		
31	Warnice	budynek mieszkalny 5-6		do wyłączenia z WEZ
32	Warnice	zespół folwarczny		
33	Warnice	budynki mieszkalne nr 11-12, 14-15, 17-18		
34	Warnice	budynek mieszkalny nr 21		
35	Warnice	budynki mieszkalne nr 42-48		
36	Wierzbno	cmentarz przykościelny z ogrodzeniem		
37	Wierzbno	cmentarz		
38	Wierzbno	plebania, ul. Główna 27		
39	Wierzbno	stodoła, ul. Główna 17		
40	Wójcin	budynek nr 15, d. dwór		
41	Wójcin	zespół folwarczny		
42	Wójcin	stajnia, chlewnia w zespole folwarcznym		
43	Zaborsko	cmentarz przykościelny z ogrodzeniem		
44	Zaborsko	cmentarz		
45	Zaborsko	chałupa nr 19		

Gminna ewidencja zabytków gminy Warnice jest zborem otwartym i może ulec modyfikacjom i rozszerzeniu, w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wskazane jest poszerzenie obecnego zasobu GEZ o inne cenne obiekty lub zespoły zabytkowe, nie wskazane w WEZ, po wykonaniu rzetelnej waloryzacji w terenie. Z analizy

stanu zachowania zasobu dziedzictwa kulturowego gminy do zasobu GEZ warto włączyć np. Budynek dawnego szpitala św. Jerzego z przełomu XIX i XX w. w Wierzbnie (ob. świetlice wiejska) oraz wybrane, dobrze zachowane układy przestrzenne miejscowości (Obryta, Stary Przylep, Wierzbno, Zaborsko).

W kontekście aktualnego orzecznictwa sądowno-administracyjnego niezbędne jest przyjęcie gminnej ewidencji zabytków w drodze jednorazowego aktu woli organu odpowiedzialnego (Wójt Gminy Warnice), np. decyzji, zarządzenia, przyjętego z konkretną datą i w przybierającego konkretną formę administracyjno-prawną. Wskazane jest również dokonanie odpowiednich adnotacji na kartach adresowych potwierdzających sprawdzenie kompletności i zgodności danych zawartych w karcie ze stanem faktycznym, zgodnie z wymogiem określonym w § 18 rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661). Dobrą praktyką jest opublikowanie wykazu gminnej ewidencji zabytków na stornie biuletynu informacji publicznej gminy, zgodnie z wymogiem ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2001 Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.).

Należy zaznaczyć, że wprawdzie gminna ewidencja zabytków, sama w sobie, nie jest wymieniona jako jedna z form ochrony zabytków, jednak ujęte w niej obiekty podlegają szczególnej procedurze kontroli administracyjnej prowadzonej przez organy administracji konserwatorskiej. Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 647, z późn. zm.) projekty decyzji lokalizacyjnych podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Ponadto art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 243, z późn. zm.) stanowi, że w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6.10. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Ze względu na posiadane wartości historyczne, artystyczne i naukowe, największymi walorami zabytkowymi wyróżniają się następujące obiekty zabytkowe położone na terenie gminy Warnice:

1. Kościół filialny p.w. Narodzenia NMP w Barnimiu
2. Zespół folwarczny A, D, E w Barnimiu
3. Kościół filialny p.w. MB Łaskawiej w Obrytej
4. Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła w Starym Przylepie
5. Kościół parafialny p.w. NMP Matki Kościoła w Warnicach
6. Kościół filialny p.w. św. Józefa w Wierzbnie

7. Średniowieczny układ przestrzenny Wierzbna
8. Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Zaborsku
9. Chałupa wąsko frontowa nr 19 w Zaborsku

7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Mocne strony:

- Zachowane charakterystyczne elementy krajobrazu kulturowego w postaci historycznej sieci osadniczej, w tym kilka układów ruralistycznych o czytelnej formie pierwotnego rozplanowania z zespołami zabudowy mieszkalnej, obiektami sakralnymi i zespołami dworsko-folwarcznymi
- Wstępne rozpoznanie zasobów zabytkowych na podstawie Studium ruralistycznego gminy Warnice, oprac. w 1996 r. oraz gminnej ewidencji zabytków
- Zachowane obiekty o wysokiej wartości kulturowej waloryzujące układy ruralistyczne – średniowieczne i nowożytnie kościoły z przyległymi cmentarzami oraz charakterystyczne dla regionu budynki mieszkalne w zagrodach chłopskich
- Atrakcyjne położenie wartościowych kulturowo ośrodków wiejskich, powiązane z wartościami przyrodniczo-krajobrazowymi o znaczeniu lokalnym, sprzyjające rozwojowi turystyki – tereny nad jeziorem Wierzbno
- Bardzo dobre warunki krajobrazowe i klimatyczne dla rozwoju eko- i agroturystyki oraz różnych form turystyki aktywnej
- Położenie gminy w bliskości aglomeracji szczecińskiej i ośrodków miejskich o znaczeniu subregionalnym (Stargard Szczeciński, Pyrzyce) oraz głównych szlaków komunikacyjnych, sprzyjające rozwojowi turystyki oraz zróżnicowanych form aktywnego wypoczynku
- Działalność lokalnych organizacji pozarządowych w zakresie aktywizacji społeczności gminnej na rzecz promocji i ochrony walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych gminy
- Dbałość samorządu gminnego o planowy rozwój gospodarczy i przestrzenny oraz ekorozwój gminy
- Istnienie na terenie gminy szlaków turystycznych związanych z promocją dziedzictwa Okulturowego (Szlak Ziemi Pyrzyckiej im. Stanisława Jansona)

Słabe strony:

- Dewaloryzacja historycznych układów ruralistycznych i poszczególnych obiektów zabytkowych po 1945 r., w tym znaczący udział powojennej zabudowy w obrębie historycznych układów przestrzennych
- Słaba znajomość i zrozumienie mieszkańców regionu dla problemów ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego

- Słabe zrozumienie przez społeczność lokalną znaczenia ochrony zabytków ruralistycznych dla rozwoju lokalnego oraz słabe poczucie tożsamości kulturowej
- Nieprawidłowo bądź bez wymaganych uzgodnień prowadzone modernizacje obiektów zabytkowych, powodujące utratę ich walorów i wartości zabytkowych
- Niewielka ilość miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanowionych dla zabytkowych obszarów urbanistycznych i ruralistycznych,
- Konieczność tworzenia warunków zabudowy każdorazowo dla poszczególnych inwestycji, co może powodować znaczne utrudnienia dla inwestujących oraz niekorzystnie wpływać na prawidłową realizację polityki przestrzennej i ochrony krajobrazu kulturowego gminy
- Niewielka skuteczność w egzekucji samowoli i odstępstw od prawa budowlanego
- Zbyt słabe wykorzystanie walorów turystycznych gminy w stosunku do potencjału gminy i jej walorów przyrodniczo-krajobrazowych
- Niewielka baza turystyczno-noclegowa oraz sportowo-rekreacyjna, służąca rozwojowi turystyki
- Brak środków na badania (archeologiczne, architektoniczne, archiwalne), stanowiące podstawę dla właściwego zagospodarowania wartościowych układów ruralistycznych oraz dla właściwego użytkowania obiektów i obszarów zabytkowych
- Zbyt mała, w stosunku do realnych potrzeb, dynamika wzrostu nakładów finansowych zapisanych w budżecie gminy przeznaczonych na remonty i konserwację zabytków, w tym udzielanie dotacji celowych dla dysponentów obiektów zabytkowych, niebędących jednostkami gminy
- Brak ulg podatkowych i wsparcia finansowego dla właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych ustanowionych na poziomie prawa lokalnego
- Zła sytuacja ekonomiczna i nasilone problemy społeczne na terenach popegeerowskich
- Brak środków na utrzymanie i kompleksowe rewaloryzacje obiektów zabytkowych, zwłaszcza budynków mieszkalnych i gospodarczych
- Brak opracowanych dokumentów strategicznych na poziomie gminy stymulujących rozwój turystyki i promocję dziedzictwa kulturowego

Szanse:

- Umiejętne pozyskiwanie wsparcia finansowego z różnych źródeł: zagranicznych, państwowych, gminnych, na prace remontowo-konserwatorskie zabytków
- Zwiększenie środków w budżecie gminnym przeznaczonych na prace remontowo-konserwatorskie obiektów i terenów zabytkowych oraz działania poprzedzające te prace (projekty konserwatorskie, inwentaryzacje, badania sondażowe kolorystyki, badania konserwatorskie itp.)
- Możliwość pozyskania środków na ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego w ramach działania LGD „Ziemia Pyrzycka” i LGR „SIEJA”
- Wzrost zainteresowania eko- i agroturystyką powiązaną z dziedzictwem kulturowym

- Szeroka promocja walorów dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych gminy
- Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości oraz poszanowania zabytków, ich ochrony i prawidłowych przekształceń
- Edukacja mieszkańców w dziedzinie zarządzania i gospodarowania dziedzictwem kulturowym
- Szeroka edukacja szkolna w zakresie historii regionu oraz jego zasobów i wartości dziedzictwa kulturowego
- Wzrost świadomości oraz poszanowanie obiektów budownictwa wiejskiego jako ważnego produktu turystycznego
- Wpływ dobrych wzorców zagospodarowania zabytków, wpływających korzystnie na podejmowanie podobnych inwestycji przez kolejnych właścicieli/użytkowników
- Rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych nastawionych na ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego
- Sprawne uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego
- Wprowadzanie nowoczesnych systemów informacji turystycznej w celu promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego
- Możliwość realizacji otwartych terenów dla rekreacji i sportu (tereny jeździeckie, golfowe i.t.p.)
- Zwiększenie aktywności mieszkańców gminy i potencjału gospodarczego
- Lepsze wykorzystanie walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy
- Wzrost świadomości samorządu gminy o konieczności planowego rozwoju gospodarczego i przestrzennego oraz poprawy jakości życia mieszkańców i stanu środowiska naturalnego
- Wzrost świadomości władz samorządowych o roli promocji gminy
- Podkreślanie w dokumentach strategicznych gminy walorów dziedzictwa kulturowego i konieczności ich ochrony oraz promocji

Zagrożenia:

- Zła sytuacja ekonomiczna i nasilone problemy społeczne na terenach popegeerowskich
- Degradacja historycznego krajobrazu wiejskiego przez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru i charakterystycznych cech zagospodarowania zabytkowych zespołów ruralistycznych (PGR, budynki rekreacyjne, wypoczynkowe)
- Dewaloryzacja obiektów zabytkowych poprzez przypadkowe bądź częściowe działania inwestycyjne (przebudowy, rozbudowy) bez nawiązania do historycznej kompozycji oraz technologii – upodabnianie obiektów historycznych do współcześnie realizowanych obiektów

- Intensywne rolnicze wykorzystanie obszaru gminy, niesprzyjające rozwojowi turystyki
- Estetyczna dewaloryzacja zabytkowych zespołów, głównie wiejskich poprzez niekontrolowane wprowadzanie obcych elementów – np. obiektów tymczasowych, nośników reklamowych itp.
- Estetyczna dewaloryzacja obiektów zabytkowych spowodowana wprowadzaniem elementów obcych – np. nieprzemyślanej kolorystyki, współczesnych materiałów, technik i technologii, niedostosowanych do charakteru historycznych obiektów
- Brak zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych w zabytkowych obiektach, przede wszystkim w kościołach
- Brak skutecznej egzekucji prawa w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji i zanieczyszczania środowiska
- Postępująca degradacja środowiska naturalnego
- Zbyt agresywne inwestowanie na terenach zabytkowych i komercjalizacja zabytków

Wnioski

Stan zachowania wartości kulturowych na obszarze gminy Warnice jest zróżnicowany. Obok miejscowości o metryce średniowiecznej, charakteryzujących się wysokimi walorami zabytkowymi (Stary Przylep, Wierzbno, Zaborsko) istnieją osiemnastowieczne wsie kolonizacyjne (Grędziec) i późniejsze wsie folwarczne (Barnim, Wójcin). Również stan ilościowy i jakościowy zabudowy historycznej zachowanej w historycznych przedstawia się różnie. Największy udział stosunkowo dobrze zachowanej, nieprzekształconej zabudowy zabytkowej jest obecny w Wierzbnie i w Zaborsku. Szczególnie cenne są przykłady zachowanej zabudowy wiejskiej, charakterystycznej dla subregionu, w postaci wąsko frontowej chałupy typu pyrzyckiego. Ze względu na swoją ciekawą historię i zabytki na odrębną uwagę zasługuje Wierzbno, dawne miasto, którego atrakcyjność wzmacnia dodatkowo położenie nad brzegiem jeziora Miedwie.

O wartości poszczególnych miejscowości przesądzają zwłaszcza pojedyncze zabytki, reprezentatywne dla regionu, w tym zwłaszcza średniowieczne i nowożytne kościoły i zabudowa folwarczna.

Zasoby o walorach turystycznych, którymi dysponuje gmina Warnice predestynują tę gminę do oferowania aktywnych form wypoczynku i rekreacji oraz rozwoju turystyki również w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego. Dawna zabudowa folwarczna, oprócz pełnionych do dziś funkcji gospodarczych z powodzeniem sprawdza się również jako baza dla turystyki konnej i agroturystyki, czego przykładem jest folwark w Wójcinie. Atrakcyjnie turystyczne tereny stanowią zwłaszcza łąki położone nad jeziorem Miedwie.

Potencjał ten osłabiają w znacznym stopniu czynniki o charakterze społecznym, ekonomicznym oraz niski stopień świadomości oraz wiedzy społeczności lokalnej, dotyczący wartości kulturowych, którymi odznacza się gmina. Szansą dla zachowania i wykorzystania potencjału gminy jest z pewnością otwarcie na współpracę międzyregionalną, możliwość korzystania z funduszy unijnych, zwiększenie budżetu gminy na poprawę stanu zabytków, poprawa infrastruktury turystycznej, oraz promocja gminy i jej walorów krajobrazowych i kulturowych. Wszystkie te cele można zrealizować tylko przy wysokim stopniu akceptacji

społecznej i poparciu mieszkańców gminy dlatego tak istotny jest aspekt integracyjny dziedzictwa i konieczność aktywizacji społecznej w tym zakresie.

8. Założenia programowe Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Warnice proponuje szereg działań związanych z opieką samorządu nad zabytkami gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów gminy, wnioski wynikające z istniejącego zasobu zabytkowego i dziedzictwa kulturowego oraz analizy słanych i mocnych stron oraz wykazanych szans i zagrożeń. Część programowa uwzględnia również cele wyznaczone w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz dokumentach strategicznych na poziomie krajowym i regionalnym.

Wśród priorytetów Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice są działania zmierzające do zwiększenia dynamiki uchwalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniających ochronę wartościowych zespołów i obiektów zabytkowych oraz układów ruralistycznych o wartościach kulturowych. Materiałem niezbędnym do właściwego sformułowania warunków ochrony dziedzictwa kulturowego oprócz Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy powinno być również zaktualizowane studium wartości kulturowych (studium ruralistyczne) oraz poszerzona baza gminnej ewidencji zabytków.

W ramach obowiązków samorządu gminnego, jako właściciela części obiektów zabytkowych na terenie gminy, należy utrzymanie ich w należyłym stanie i korzystanie z nich w sposób zapewniający trwałe zachowanie ich wartości. W tym celu wskazane jest stałe zwiększanie budżetu gminy z przeznaczeniem na prace remontowo-konserwatorskie. Lepszego zagospodarowania wymagają zwłaszcza pozostające we władaniu komunalnym historyczne cmentarze. Odpowiednie uporządkowanie tych miejsc pozwoli lepiej wyeksponować ich wartości zabytkowe oraz przyczyni się do budowania tożsamości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

W ramach bieżących możliwości finansowych wskazane jest również zwiększanie środków budżetowych gminy na pomoc finansową dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, zgodnie z podjętą uchwałą w sprawie zasad dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich. Niewątpliwie przyczyni się to do zahamowania procesów degradacji zabytków i sukcesywnej poprawy ich stanu technicznego. Innym ważnym zadaniem jest wspieranie przez gminę inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami m.in. przez udostępnienie pełnej informacji o możliwościach pozyskania środków finansowych na prace remontowo-konserwatorskie zabytków.

Priorytetem powinna być również właściwa ekspozycja zabytków, np. przez oświetlenie oraz szeroko rozumiana promocja dziedzictwa kulturowego w kontekście rozwoju turystyki, wynikającej z położenia gminy nad jeziorem Miedwie. Należy zwrócić uwagę na podjęcie działań zmierzających do jednolitego oznakowania najcenniejszych obiektów zabytkowych oraz promocji wartości kulturowych w oparciu o istniejące bądź budowę nowych szlaków turystycznych. Istotnym aspektem powinno być upowszechnianie wiedzy

o dziedzictwie i promocja zasobów kulturowych regionu w programach edukacyjnych obecnych na każdym etapie nauczania szkolnego.

9. Priorytety i działania Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice

1. Cel gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice:

Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy.

Priorytet	Działania
<p>1. Ochrona zabytków oraz krajobrazu kulturowego w kształtowaniu polityki przestrzennej gminy;</p>	<p>1. Przyspieszenie prac nad powstaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenu gminy na obszarach o wartościach zabytkowych;</p> <p>2. Opracowywanie analiz oraz studiów przydatnych do podejmowania decyzji planistycznych (np. koncepcje zagospodarowania i rewaloryzacji poszczególnych układów ruralistycznych czy dworsko-folwarcznych, waloryzacja zieleni przydrożnej, analiza lokalizacji reklam, anten, farm wiatracznych, obiektów wielkokubaturowych itp. pod kątem właściwej ekspozycji krajobrazu kulturowego);</p> <p>3. Poszerzenie bazy GEZ poprzez uwzględnienie cennych układów ruralistycznych i pojedynczych obiektów o wartościach zabytkowych oraz wykonanie ewidencji zabytków archeologicznych;</p> <p>4. Aktualizacja studium wartości kulturowych (studium ruralistycznego) gminy;</p>
<p>2. Uwzględnianie problemów ochrony zabytków w dokumentach strategicznych gminy;</p>	<p>1. Wdrażanie polityki zrównoważonego rozwoju z uwzględnieniem ochrony i promocji zasobów kulturowych gminy na poziomie nowopowstających dokumentów strategicznych;</p> <p>2. Włączanie i aktualizowanie danych o dziedzictwie kulturowym w dokumentach strategicznych gminy, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, aktualizowanych planach odnowy</p>

	miejsowości;
<p>2. Cel gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice:</p> <p style="text-align: center;">Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.</p>	
Priorytet	Działania
1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego;	<p>1. Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego aktualnej bazy danych o zabytkach objętych ochroną, tj. ujętych w rejestrze zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków, gminnej ewidencji zabytków oraz w wykazie stanowisk archeologicznych, a także obszarów wskazanych do ochrony w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy;</p> <p>2. Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną konserwatorską (głównie w zakresie wysokości i linii zabudowy, charakteru zabudowy, lokalizacji anten, reklam wielkopowierzchniowych, zabudowy tymczasowej), w oparciu o wykonane studia i analizy planistyczne;</p> <p>3. Podejmowanie działań w celu zapewnienia właściwej ochrony i pielęgnacji szczególnie wartościowych historycznych alei przydrożnych;</p> <p>4. Dążenie do poprawy ładu przestrzennego i walorów krajobrazowych wsi poprzez zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poza historyczne jednostki osadnicze • wyznaczanie terenów pod nową zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk • promocji form budownictwa w oparciu o tradycje lokalne (np. wąsko frontowa chałupa typu pyrzyckiego)

	<ul style="list-style-type: none"> • ochrona historycznego układu dróg, podziałów własnościowych i funkcjonalnych • kontynuacja w nowej zabudowie zasad charakterystycznych dla historycznej zabudowy i układu przestrzennego wsi (forma dachu, gabaryty, usytuowanie na działce) • ustalenie zasad lokalizacji i form nośników reklamowych;
<p>2. Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;</p>	<p>1. Podjęcie działań w celu rozszerzenia rejestru zabytków o obiekty i obszary będące własnością Gminy Warnice bądź stanowiące własność innych podmiotów, (np. wykonanie kart ewidencyjnych zabytku architektury i budownictwa, niezbędnych do rozpoczęcia procedury o wpis do rejestru oraz wnioskowanie do ZWKZ o wpis tych obiektów do rejestru zabytków).</p> <p>Obiekty i obszary proponowane do wpisu: chałupa nr 19 w Zaborsku, dwór w Cieszylawiu, folwark A, D, E w Barnimiu;</p> <p>2. Prowadzenie działań informacyjnych i popularyzatorskich, ułatwiających i zachęcających właścicieli zabytków do podjęcia decyzji o złożeniu wniosków o wpis do rejestru zabytków będących ich własnością;</p>
<p>3. Cel gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice:</p> <p style="text-align: center;">Wspieranie procesów rewaloryzacji obiektów zabytkowych i rewitalizacji obszarów zabytkowych. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.</p>	
Priorytet	Działania
<p>1. Przeciwdziałanie niszczeniu i niewłaściwemu użytkowaniu zabytków;</p>	<p>1. Uwzględnienie w budżecie gminnym środków przeznaczonych na prace remontowo-konserwatorskie zabytków oraz stałe podnoszenie wskaźnika budżetu w tym zakresie;</p> <p>2. Udostępnienie na stronie internetowej i poprzez spotkania i szkolenia dla beneficjentów pełnej informacji o źródłach i warunkach uzyskania wsparcia finansowego na prace remontowo-</p>

	<p>konserwatorskie obiektów zabytkowych, w tym m.in. ze środków europejskich oraz krajowych a także gminnych, w oparciu o uchwałę Rady Miejskiej w Warnicach, określającą zasady i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków</p> <ol style="list-style-type: none">3. Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy Warnice, zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi;4. Uporządkowanie i zagospodarowanie historycznych cmentarzy i miejsc pochówku w celu wyeksponowania ich wartości zabytkowych;5. Uwzględnianie w umowach sprzedaży/dzierżawy/itp. warunków właściwego użytkowania obiektów zabytkowych oraz obowiązku przeprowadzenia prac remontowych w określonym terminie;6. Wspieranie, w tym finansowe, działań zmierzających do zabezpieczenia obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (instalacja ppoż., alarmowa, antywłamaniowa, oznakowanie zabytków ruchomych itp.);7. Utrzymywanie i pielęgnacja zabytkowych parków i alei przydrożnych;8. Prowadzenie działań informacyjnych, edukacyjnych, popularyzatorskich w celu zminimalizowania inwestycji przeprowadzanych ze szkodą dla substancji zabytkowej obiektów;9. Udział w programie znakowania i zabezpieczeń przed kradzieżą zabytków ruchomych w ramach realizacji programu „Razem Bezpieczniej”;
<p>2. Rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym bądź realizowanym procesem inwestycyjnym;</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Wykonywanie dokumentacji poprzedzających prace remontowo-konserwatorskie i rewaloryzacyjne: sondażowych badań, ekspertyz, programów prac konserwatorskich itd. a także inwentaryzacji obiektów zagrożonych zniszczeniem czy niewłaściwą przebudową;2. Udzielanie dotacji z budżetu gminy na wykonanie

	dokumentacji konserwatorskich przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków;
<p>4. Cel gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice:</p> <p>Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego</p>	
Priorytet	Działania
1. Uwzględnianie wartości ekspozycyjnych obiektów, przestrzennych i krajobrazowych	<p>1. Wykonanie inwentaryzacji oraz programu utrzymania i pielęgnacji historycznych alei przydrożnych, oraz ich systematyczna pielęgnacja we współpracy z zarządcami dróg</p> <p>2. Utrzymywanie i przywracanie tradycyjnych materiałów i form zagospodarowania przestrzeni w obrębie historycznych zespołów zabudowy czy w otoczeniu zabytków, tj. ogrodzeń, nawierzchni, nasadzeń, tzw. mebla ulicznego, przy wsparciu m.in. miniskansenu</p> <p>3. Opracowanie zasad i ich wdrażanie za pomocą zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony charakterystycznych obiektów krajobrazowych oraz sylwet historycznych miejscowości przed montażem urządzeń sieciowych, telekomunikacyjnych, szyldów i reklam, itp.</p> <p>4. Opracowanie zasad w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach i obszarach zabytkowych i ich wdrażanie za pomocą miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego</p>
<p>5. Cel gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice:</p> <p>Podjęcie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami</p>	
Priorytet	Działania
1. Promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji	1. Rozbudowa i aktualizacja istniejącej na stronach internetowych gminy bazy danych o zabytkach,

produktów i ofert turystycznych	<p>historii poszczególnych miejscowości, szlaków turystycznych, imprez cyklicznych i okazjonalnych;</p> <ol style="list-style-type: none">2. Popularyzacja zasobów kulturowych gminy w mediach oraz w formie publikacji, monografii, folderów, pamiątek i produktów lokalnych;3. Stworzenie jednolitego dla całej gminy systemu informacji wizualnej o obiektach zabytkowych i ważnych dla dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy: np. drogowskazów, tablic kierunkowych, tablic informacyjnych z logo gminy, o charakterystycznej formie graficznej, kolorze, liternictwie;4. Złożenie wniosku do Starosty Powiatu Pyrzyckiego o oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków tzw. błękitną tarczą, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;5. Szeroka promocja historii i walorów kulturowych dawnego miasta Wierzbno jako unikatowego układu przestrzennego w skali regionu, wspieranie wydawnictw historycznych, promocyjnych oraz lepsze wykorzystanie atrakcyjnego położenia dla rozwoju turystyki;
2. Tworzenie i modernizacja infrastruktury służącej rozwojowi turystyki	<ol style="list-style-type: none">1. Uzupelnienie istniejących szlaków turystycznych informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego;2. Wspieranie tworzenia nowych tras edukacyjno-turystycznych po zasobach przyrodniczych i kulturowych gminy, w tym szlaków rowerowych, konnych, pieszych, kajakowych oraz ich wzajemne powiązanie w spójny system, dostosowany do potrzeb odbiorcy w ramach współpracy na poziomie regionalnym – np. szlak po zabytkowych kościołach gminy, szlak sentymentalny po historycznych cmentarzach;3. Jednolite oznakowanie oraz wprowadzenie systemu informacji o ważnych kulturowo miejscach i obiektach znajdujących się na trasach szlaków turystycznych;4. Wspieranie rozwoju i promocja agroturystyki z wykorzystaniem zabytkowych obiektów budownictwa, zwłaszcza wiejskiego czy pofolwarcznego;

	<ol style="list-style-type: none">5. Modernizacja nawierzchni w obrębie zabytkowych układów ruralistycznych w nawiązaniu do historycznych rozwiązań i z uwzględnieniem ścieżek rowerowych;6. Promocja dziedzictwa kulturowego w ramach istniejącej i tworzonej infrastruktury turystycznej nad jeziorem Miedwie (Wierzbno);
3. Włączenie Gminy Warnie w międzynarodowe i krajowe programy oraz szlaki turystyczne promujące zabytki;	<ol style="list-style-type: none">1. Udział w programach i stowarzyszeniach nastawionych na promocję dziedzictwa kulturowego i wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju turystyki;2. Udział w targach, konferencjach w celu promowania wartości materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy;3. Udział w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa;4. Opracowanie ofert promujących gminę i jej walory krajobrazowo-kulturowe poza granicami województwa i kraju;
4. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;	<ol style="list-style-type: none">1. Inicjowanie i wspieranie publikacji oraz działań obejmujących zagadnienia ochrony dóbr kultury, np. o lokalnej tradycji kształtowania zabudowy i dawnych materiałach budowlanych, również pod kątem zastosowania w zabudowie historycznej, a także w budynkach nowoprojektowanych, w szczególności na terenach wiejskich;2. Wspieranie inicjatyw mających na celu edukowanie społeczności lokalnej, zwłaszcza dzieci i młodzieży na rzecz ochrony dziedzictwa i krajobrazu swojego regionu (np. udział w programach tworzonych przez Centrum Edukacji Obywatelskiej przy MKiDN, np. „Ślady przeszłości – uczniowie adoptują zabytki” czy „Kulthurra!”).3. współpraca w przygotowaniu programów edukacyjnych, scenariuszy lekcji promujących walory kulturowe i zabytki regionu;
5. Wspieranie działań społecznych i edukacyjnych chroniących i promujących lokalne dziedzictwo kulturowe oraz budujących	<ol style="list-style-type: none">1. Organizacja konkursu dla najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego, najładniejszej wsi, gospodarstwa, ogrodu itp.;

tożsamość mieszkańców;	<ol style="list-style-type: none"> 2. Promowanie dobrych praktyk postępowania z obiektami zabytkowymi; 3. Aktywne wspieranie organizacji pozarządowych działających w obszarze promocji dziedzictw społecznego poprzez instrumenty prawne i finansowe;
<p>6. Cel gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice:</p> <p>Aktywizacja społeczna w zakresie współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków</p>	
Priorytet	Działania
<ol style="list-style-type: none"> 1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy Warnice 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Udostępnienie na stronie internetowej gminy informacji o zabytkach objętych ochroną i warunkach ich ochrony 2. Publikacja na stronach internetowych BIP gminy zasobu Gminnej Ewidencji Zabytków; 3. Udostępnienie informacji o prawach i obowiązkach zarządców i właścicieli obiektów zabytkowych, w tym o możliwościach pozyskania z różnych źródeł wsparcia finansowego na prace remontowo-konserwatorskie 4. Udostępnienie na witrynie internetowej gminy linków do instytucji i urzędów administracji publicznych działających w obszarze ochrony zabytków (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa – Oddział Terenowy w Szczecinie, Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie);
<ol style="list-style-type: none"> 2. Wypracowanie czytelnych zasad finansowego i prawnego wsparcia dla obecnych oraz potencjalnych właścicieli obiektów zabytkowych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wypracowanie systemu zachęt dla właścicieli i zarządców obiektów zabytkowych, sprzyjających podejmowaniu przez nich działań rewaloryzacyjnych np. ulgi finansowe, podatkowe, raty; 2. Stałe podnoszenie wskaźników budżetu gminnego przeznaczonego na dotacje prac remontowo-konserwatorskich zabytków, nie będących własnością gminy;

7. Cel Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Warnice:**Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami**

Priorytet	Działania
<p>1. Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną w celu reaktywacji na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów</p>	<p>1. Włączenie do programu szkoleń i warsztatów organizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy dla osób bezrobotnych, zakresu tradycyjnych sztuk budowlanych w oparciu o lokalną tradycję (murarstwo, dekarstwo, ciesielstwo itp.)</p> <p>2. Wspieranie i promowanie inicjatyw zmierzających do organizowania warsztatów, pokazów związanych z „ginącymi zawodami”, zwłaszcza w zakresie tradycyjnych rzemiosł budowlanych; zachęcanie do włączenia się do tych działań lokalnych rzemieślników: kowali, cieśli, stolarzy, murarzy;</p> <p>3. Aktywizacja osób bezrobotnych na obszarach popegeerowskich poprzez działania edukacyjne oraz współpracę z instytucjami rządowymi i pozarządowymi;</p>
<p>2. Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników gminnych zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;</p>	<p>1. Udział w specjalistycznych programach szkoleniowych, konferencjach, warsztatach, mających na celu przygotowanie i podnoszenie kwalifikacji kadr administracji samorządowej wykonującej zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego;</p> <p>2. Współpraca pracowników gminy z przedstawicielami administracji konserwatorskiej (WUOZ w Szczecinie);</p>
<p>3. Wspieranie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami</p>	<p>1. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych przy bieżących pracach porządkowych i pielęgnacyjnych na terenach objętych ochroną konserwatorską w szczególności na terenie zabytkowych parków, cmentarzy itp.</p> <p>2. Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w obiektach zabytkowych;</p>

	3. Wspieranie rozwoju regionalnych galerii, izb pamięci, świetlic;
--	--

10. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zakłada się, że zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Warnice będą realizowane poprzez wspólne działania władz samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego, Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowy Urząd Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

W imieniu gminy Warnice zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkole, Gminną Bibliotekę Publiczną), referaty Urzędu Gminy oraz Radę Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, podejmowanie innych uchwał, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach historycznych, artystycznych bądź naukowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, asygnowanie środków budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące i promocyjne np. w zakresie edukacji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwoju turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacyjne (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

11. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 1 i ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny program opieki nad zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat. Co 2 lata Wójt jest zobligowany do sporządzenia sprawozdania z realizacji programu, które przedstawia do akceptacji Radzie Gminy.

Zaleca się by sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami były przekazywane do wiadomości Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom realizacji zadań określony ilościowo lub procentowo. Zalecanymi wskaźnikami realizacji programu są m.in.:

- poziom wydatków budżetowych gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) pokrycia obszaru gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych uwzględniających promocję dziedzictwa kulturowego,
- liczba wydanych wydawnictw, folderów promocyjnych, opracowanych programów edukacyjnych, przeprowadzonych szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.
- liczba osób zatrudnionych w agroturystyce i dziedzinach związanych z ochroną zabytków,
- ilość zabytków oznakowanych znakiem błękitnej tarczy,

Zaleca się aby za wdrożenie i monitorowanie stanu realizacji programu odpowiedzialna była konkretna jednostka merytoryczna lub samodzielne stanowisko pracy w ramach struktury organizacyjnej Urzędu Gminy. Realizacja priorytetów i celów programowych powinna zakładać współpracę i koordynację działań ze wszystkimi jednostkami gminnymi wyznaczonymi do ich wdrażania.

12. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do

zabytku. W przypadku zabytków będących w zasobie jednostki samorządu terytorialnego, opieka nad tymi zabytkami jest jej zadaniem własnym.

Omówione poniżej źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponować może jedynie samorząd. Wsparciem dla realizacji zadań wyznaczonych w niniejszym programie mogą być środki publiczne przekazywane w formie dotacji celowej, udzielanej na wniosek właściciela, użytkownika lub osób przez nie upoważnionych, będących zarówno osobami fizycznymi jak i jednostkami samorządu terytorialnego.

Dofinansowanie zadań związanych z opieką nad zabytkami może pochodzić z różnych źródeł: krajowych i zagranicznych.

12.1. Środki krajowe

Kwestie dofinansowania prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków z budżetu państwa a także przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, reguluje rozdział 7 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisany do rejestru (Dz.U. z 2005 r. Nr 112 poz. 940 z późn. zm.). O udzielenie dotacji może ubiegać się osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.

Dotacja, zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;

- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Zasadą ogólną jest, że może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich. Ustawa dopuszcza jednak przyznanie dotacji nawet w wysokości do 100% nakładów koniecznych, przypadku gdy zabytek przedstawia wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową oraz gdy wymaga przeprowadzenia prac wyjątkowo złożonych pod względem technologicznym. Dodatkową przesłanką może być stan zachowania zabytku wymagający niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich (art. 78 ustawy).

Dotacje udzielane mogą być na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja) wnioskodawcom, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych - lub w formie dotacji na prace, które zostaną przeprowadzone.

- **Z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.**

W przypadku dotacji udzielanej przez Ministra prace muszą być realizowane w ramach zadań mieszczących się w ogłaszanych co roku przez ministra programach operacyjnych oraz priorytetach tych programów realizujących cele zawarte w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury.

Z programów Ministra Kultury (§ 2 Załącznika do Zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2013 r. w sprawie wytycznych do programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na rok 2014 (poz. 32), ogłoszonych na rok 2014 r. dla zadań związanych z ochroną zabytków najistotniejszy jest program „Dziedzictwo kulturowe” obejmujący:

- Ochrona zabytków
- Wspieranie działań muzealnych
- Kultura ludowa
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą
- Ochrona zabytków archeologicznych

- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego

- „Dziedzictwo Kulturowe”, priorytet 1 - Ochrona zabytków, którego celem jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Na realizację zadań w 2014 r. w ramach priorytetu planuje się kwotę 82 000 000 zł. Dzieloną w dwóch naborach wniosków (do 31.10.2013 r. i 31.03.2014 r.). Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich (np. Regionalnych Programów Operacyjnych).

Wśród innych priorytetów programu na uwagę zasługuje również:

- „Dziedzictwo Kulturowe”, priorytet 3 – Kultura ludowa. Strategicznym celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej. Dotyczy to przedsięwzięć, których zadaniem jest ochrona materialnej i niematerialnej spuścizny kultury ludowej, zadań dotyczących ochrony architektury regionalnej; zadań edukacyjnych, w tym warsztatów, kursów i szkoleń dotyczących zagadnień dziedzictwa kulturowego itp.

- „Dziedzictwo Kulturowe”, priorytet 6 – Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego

Strategicznym celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu opracowania i cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych (także z zakresu niepaństwowego zasobu archiwalnego), bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiąganie zysku, lub uczelni publicznych. Proces ten w sposób szczególny winien uwzględniać właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo zbiorów przeznaczonych do digitalizacji.

Szczegółowe informacje na temat ogłaszanych corocznie programów, wnioski oraz kryteria udzielania dotacji dostępne są na stronie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego: www.mkidn.gov.pl

- **Dotacje udzielane przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.**

Zasady przyznawania dotacji reguluje Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz.U. z 2005 r. Nr 112 poz. 940 z późn. zm.). Szczegółowe zasady i tryb udzielania dotacji celowej przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków określają procedury przyjęte w formie zarządzenia. Informacja na temat procedur związanych ze składaniem wniosków dotacyjnych można uzyskać na stronie Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków: www.wkz.szczecin.pl

- **Dotacje Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.**

W ramach IV priorytetu dziedzinowego dotychczas przyznawane dotacje obejmowały m.in. renowację zabytkowych parków wiejskich i miejskich oraz prace rewitalizacyjne, pielęgnacyjne i konserwacja pomników przyrody. Kryteria, dokumenty i terminy składania wniosków są udostępniane na stronie: www.wfos.szczecin.pl

- **Fundusz Kościelny Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji**

Środki Funduszu Kościelnego od 1990 r. przeznaczane były m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych.

Od 2010 r. środki Funduszu Kościelnego przeznaczane są wyłącznie na finansowanie składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne duchownych. Obecnie trwają konsultacje projektu ustawy o sposobie finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych przez obywateli.

Informacja wg: www.mac.gov.pl

12.2. Środki zagraniczne

W 2013 roku dobiega końca okres programowania środków unijnych na lata 2007 – 2013, które zostały w większości rozdysponowane.

Kolejny okres programowania funduszy unijnych przewidziany jest na lata 2014 – 2020.

Wsparcie finansowe z funduszy europejskich w latach 2007-2013 w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego funkcjonowało w ramach projektów inwestycyjnych i nieinwestycyjnych tzw. „miękkich”. Projekty nieinwestycyjne związane były m.in. z organizacją wydarzeń kulturalnych jak np. wystawy, festiwale, przedstawienia, koncerty, wymiana artystyczna, badania, szkolenia i warsztaty.

Projekty inwestycyjne dotyczyły m.in. renowacji, konserwacji i adaptacji na cele kulturalne obiektów historycznych bądź wpisanych do rejestru zabytków, rewitalizacji historycznych obszarów miejskich, w tym powojaskowych, przemysłowych itp.

W przypadku projektów dziedzictwa ruchomego, projekty dotyczyły m.in. digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego, zabezpieczenia przed nielegalnym wywozem, kradzieżą lub zniszczeniem zabytków ruchomych.

Szczegóły dystrybucji funduszy unijnych przewidzianych na lata 2014 – 2020, będą znane po ogłoszeniu programów na lata 2014 – 2020 przez uprawnione podmioty, w tym m.in. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (www.mir.gov.pl).

Do 2014 r. funkcjonuje Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (czyli tzw. fundusze norweskie i fundusze EOG), które są formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Norwegię, Islandię i Liechtenstein nowym członkom UE. Na lata 2009-2014 zaplanowano pomoc finansową

udzielaną w ramach priorytetu „Ochrona dziedzictwa kulturowego”:, programy „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego” i „Promowanie różnorodności kulturalnej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego”.

Ostatni nabór wniosków w zakresie w/w programów został zakończony w sierpniu oraz w końcu września 2013 r.

Gmina Warnice jest uprawniona do pozyskiwania środków finansowych z Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich za pośrednictwem LGD „Ziemia Pyrzycka” oraz z Europejskiego Funduszu Rybackiego za pośrednictwem LGR „SIEJA”. Charakter zadań finansowanych w ramach w/w instrumentów finansowych musi zgodny z ich celami strategicznymi, jednak istnieje pośrednia możliwość pozyskania środków na zadania pośrednio związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego i zabytków.

12.3. Realizacja i finansowanie przez samorząd lokalny zadań z zakresu ochrony zabytków

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego z budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez :

- **Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego**

Dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, i na podstawie uchwały Nr XXXIV/402/09 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 22 grudnia 2009 r. w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego.

Zasady udzielania dotacji, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach.

Informacje: www.kultura.wzp.pl

- **Samorząd powiatowy**

Zgodnie z ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 596 ze zm.) oraz art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach spoczywa również na jednostkach samorządu terytorialnego szczebla powiatowego. Zgodnie z powyższym Rada Powiatu w Pyrzycach przyjęła Uchwałę nr XXXIX/217/10 z dnia 16 czerwca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Powiatu Pyrzyckiego (Dz. Urz. woj. zachodniopomorskiego z dnia 6 sierpnia 2010 r. Nr 74, poz. 1362). Przy ocenie wniosków brana jest pod uwagę m.in.

dostępność zabytku dla społeczności lokalnej i turystów, upowszechnianie historii i kultury, a tym samym promowanie dziedzictwa kulturowego Powiatu Pyrzyckiego oraz stan zachowania zabytku.

Do tej pory żaden z zabytków na terenie gminy Warnice nie był dotowany w ramach przedmiotowej uchwały.

- **Samorząd gminny**

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

W dniu 3 sierpnia 2012 r. Rada Gminy w Warnicach podjęła Uchwałę nr XX/123/2012 w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanych do rejestru zabytków (Dz. Urz. woj. zachodniopomorskiego z 23 października 2012 r. poz. 2199).

Warunki udzielania dotacji są zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Podobnie jak w przypadku innych dotacji udzielanych z budżetu państwa wysokość procentowa dotacji może wynosić do 50% ogółu nakładów koniecznych na wykonanie prac przy zabytku.

Jednym z wskazań Gminnego programu opieki nad zabytkami jest planowanie corocznie środków w budżecie Gminy Warnice na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach.

Część zadań Gminnego programu opieki nad zabytkami może być sfinansowana przez gminę w całości ze środków budżetowych, inne mogą być zaplanowane jako projekty do sfinansowania przy znacznym udziale środków pochodzących z funduszy pomocowych. Zadania programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie (np. biblioteka) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia).

Na podstawie w/w uchwały Gmina Warnice dofinansowała wykonanie dokumentacji technicznej i konserwatorskiej remontu kościoła filialnego p.w. św. Józefa w Wierzbnie (Uchwała Nr XXIV/163/2012 Rady Gminy Warnice z dnia 30 listopada 2012 r.).